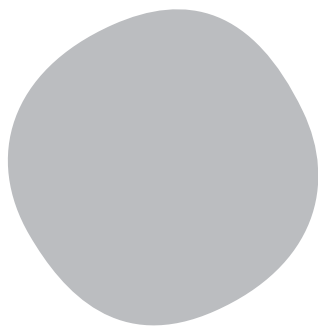

Guia didàctica

L'Ale i la bola del món màgica

Cicle mitjà de primària

La cursa de la teva vida

Cicle superior de primària

Intermón Oxfam

L'any 2000, les Nacions Unides van signar la Declaració del Mil·lenni, en la qual es van comprometre a complir els 8 Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM), com un primer pas per reduir la pobresa extrema a la meitat el 2015.

Per exigir als països que compleixin els seus compromisos, més de 400 organitzacions membres de la Coordinadora estatal d'ONGD, entre aquestes hi ha Intermón Oxfam, ens hem sumat a la campanya Pobresa Zero.

Guia didàctica per al professorat
Cicle mitjà i cicle superior de primària

Direcció de la col·lecció: Raquel León
Coordinació de l'autoria: Gemma Bello i Montse Riera
Traducció: Fina Marfà

Consell assessor: M. Àngels Alié, Carme Batet, Mireia Claverol, Núria Ensena, Marga Florensa, Israel García, Joan Pere Guzmán, Laura Martí, M. Jesús del Olmo, José Palos, Desiderio de Paz, Ferran Polo, Patricia Quijano, Maria Rico, Montse Riera, Teresa Riera, M. Lluïsa Ruiz,

Coordinació de la producció: Elisa Sarsanedas
Disseny de la coberta i interiors: Lluís Torres

1a edició: juliol de 2006
© Autoria: Sibila Vigna
© Il·lustracions: Àngel Sauret
© Intermón Oxfam
Roger de Llúria, 15. 08010 Barcelona
Tel (93) 482 07 00. Fax (93) 482 07 07
info@IntermonOxfam.org

ISBN: 84-8452-412-4
Dipòsit legal: B.46.870-2006
Producció: Editorial Octaedro
Impressió: Anman, Gràfiques del Vallès
Imprès en Espanya

1	Introducció general	4
2	Objectius i continguts	4
3	Organització general de les activitats	5
4	Metodologia de treball	6
5	Apunts referencials dels dos cicles	6
6	Documentació i recursos	7
7	Activitats d'aprenentatge: cicle mitjà de primària	8
8	Activitats d'aprenentatge: cicle superior de primària	24
9	Annexos	46

Més de mil milions de persones al món sobreviuen en situació de pobresa extrema.¹ Aquestes condicions de vida impliquen, per a la majoria, no tenir prou alimentació, ni aigua, ni serveis bàsics de salut i educació. Tanmateix, i malgrat la gravetat dels fets, la pobresa no es limita a una cobertura insuficient de les necessitats bàsiques, sinó que genera un cercle de marginació i exclusió del qual és difícil sortir. Ser pobre limita les possibilitats d'accedir a oportunitats de desenvolupament, a unes condicions de vida digna i a una participació social activa.

Encara que la pobresa també existeixi en els països que usualment denominem del Nord, és en els països empobrits on es concentra la immensa majoria dels homes i dones pobres. Precisament, allà és on la capacitat dels governs per eradicar la pobresa es veu disminuïda per la feixuga càrrega que implica el pagament d'un costós deute extern i les constants pèrdues econòmiques que generen unes lleis de comerç internacional establertes pels països més rics en el seu propi benefici.

L'any 2000, 189 països, reunits a l'Assemblea de les Nacions Unides, es van comprometre, a través dels Objectius de Desenvolupament del Mil·leni, a aconseguir una reducció significativa de la pobresa al món per a l'any 2015. Actualment, les anàlisis indiquen que la voluntat política per al seu compliment és molt insuficient. Per això, milers de ciutadans i ciutadanes del món han posat en marxa diferents accions de mobilització social dirigides a pressionar els governs perquè compleixin les promeses fetes.

Aquesta guia didàctica pretén ser una ajuda per desenvolupar les activitats dels quaderns de treball dels cicles mitjà i superior dedicats al tema de la pobresa. El punt de partida per al cicle mitjà és un conte que introduirà l'alumnat en les temàtiques que es tractaran posteriorment. Les activitats de cicle superior giren al voltant d'un joc de tauler l'objectiu del qual és facilitar l'anàlisi i la reflexió del grup.

- Conèixer el concepte de pobresa.
- Establir relacions entre necessitats bàsiques i pobresa.
- Analitzar el concepte de pobresa com a falta d'oportunitats.
- Identificar diferents tipus de pobresa.
- Reflexionar sobre les conseqüències de la pobresa en la vida de les persones.
- Vincular pobresa i falta d'accés a serveis de salut.
- Reflexionar sobre el paper de l'educació en l'eliminació de la pobresa.
- Reconèixer el paper i la responsabilitat dels governs en la cobertura de les necessitats bàsiques i en l'eradicació de la pobresa.
- Vincular el paper del sistema econòmic internacional i del deute extern amb les causes estructurals de la pobresa.
- Conèixer iniciatives de participació i participar en accions per eradicar la pobresa.

1. Disposen d'ingressos inferiors a 1 dòlar diari.

Conceptes

Cicle mitjà

- Necessitats bàsiques i drets humans.
- Concepte de pobresa.
- Accés a oportunitats.
- El paper de l'educació.
- Pobresa i accés a serveis de salut.
- Causes estructurals de la pobresa.
- Alternatives i accions per eradicar la pobresa.
- Objectius de Desenvolupament del Mil·leni.

Cicle superior

- Conceptes clau: *seguretat social, drets laborals, atur, discriminació, mortalitat infantil, índex de desenvolupament humà, producte interior brut, deute extern, subvencions agrícoles.*
- Cobertura de necessitats bàsiques i pobresa.
- Accés a oportunitats.
- La responsabilitat dels governs.
- Pobresa i accés a serveis de salut.
- El paper de l'educació.
- Concepte de pobresa.
- Causes estructurals de la pobresa.
- Alternatives i accions per eradicar la pobresa.
- Objectius del mil·leni.

Procediments

- Motivació a partir de recursos narratius.
- Reflexió a partir de jocs vivencials, debat en grup i treball en grup.
- Anàlisi de la informació obtinguda d'imatges, textos i testimonis.
- Anàlisi i comparació de dades estadístiques.
- Expressió oral, escrita i gràfica dels coneixements adquirits.
- Elaboració de conclusions i propostes.

Actituds, valors i normes

- Interès per conèixer situacions culturals diferents de la pròpia.
- Empatia amb els protagonistes de les activitats.
- Actitud crítica respecte a l'existència de la pobresa i les seves causes estructurals.
- Participació activa i crítica en els debats, jocs i activitats de grup.
- Foment de la responsabilitat individual, social i ètica.
- Valoració de la solidaritat i la mobilització ciutadana activa a favor d'un món més just.

3

Organització general de les activitats

Cicle mitjà

Activitats generadores

0. "L'Ale i la bola del món màgica"
1. La història de l'Ale
2. El país de la Keita
3. Ens hem perdut!

Activitats d'anàlisi i reflexió

4. I a casa, com ho tenim?
5. Problemes de salut
6. La collita de cotó

Activitats de síntesi i acció

7. Anem a les causes
8. Pobresa zero ja!

Cicle superior

1. Fent amistats
2. Cada ovella amb sa parella
3. El país d'on vinc
4. Tria el teu personatge!

5. La cursa de la teva vida
6. Més enllà del joc...
7. La vida de la Nomina Tusu
8. Jo opino

9. Anem a les causes
10. Pobresa zero ja!

El quadern de treball de cicle mitjà parteix d'un conte, "L'Ale i la bola del món màgica", la finalitat del qual és motivar la curiositat i despertar l'interès de l'alumnat pels temes que ex tracten a les activitats posteriors. El quadern de cicle superior l'eix central del qual és un joc de tauler, s'inicia amb la presentació dels personatges que participen en el joc. En tots dos quaderns, els personatges protagonistes actuen com a fil conductor del procés educatiu.

Les primeres activitats d'ambdós cicles estan dirigides a brindar informació bàsica, conceptes clau, etc., que seran útils per a les etapes posteriors.

Les activitats d'anàlisi i reflexió pretenen facilitar el descobriment i l'elaboració col·lectiva de coneixements, així com també el posicionament dels alumnes al voltant dels temes tractats.

En l'última etapa es realitzaran activitats de síntesi i d'informació sobre iniciatives ciutadanes relatives a l'eradicació de la pobresa.

- A la maleta pedagògica "Pobresa Zero" trobareu diferents recursos per complementar el treball amb el grup, entre els quals hi ha el DVD *30 de desembre* i la corresponent guia didàctica. Se'n suggereix la utilització un cop finalitzades les activitats d'anàlisi i reflexió. Així mateix, la maleta inclou una gimcana, "Leo i el misteri del laberint", que es pot posar en pràctica després de concloure les activitats del quadern.

Pàgines web

Campanya Pobresa Zero de la Coordinadora d'ONGD espanyoles:
www.pobrezacero.org

Campanya Sense Excuses 2015 de la Campanya del Mil·leni de l'ONU:
www.sinexcusas2015.org

Web de Nacions Unides:
www.un.org/spanish/millenniumgoals/

“Banda Blanca”, símbol internacional de la Crida Global d'Acció Contra la Pobresa:
www.whiteband.org

Llibres i estudis

La palabra empeñada. *Los Objetivos 2015 y la lucha contra la pobreza*. Plataforma 2015 - Los Libros de la Catarata. Madrid, 2005.

Objetivos del Milenio. ¿Se puede acabar con la pobreza? Pablo J. Martínez Osés - PPC. Madrid, 2005.

“La crisis enterrada”, Estudios Intermón Oxfam (www.IntermonOxfam.org).

Recursos educatius

Programa escolar de l'ONU, el Ciber Bus Escolar: www.un.org/Pubs/CyberSchoolBus/spanish/
Global Express: La pobreza, la gran olvidada en las Naciones Unidas:
www.IntermonOxfam.org/educar/global

0. "L'Ale i la bola del món màgica"

Objectius

- Motivar els interessos de l'alumnat per al posterior tractament dels temes abordats en aquest quadern a través d'una narració.
- Realitzar un primer apropament als temes i conceptes que es treballaran posteriorment.

Descripció

La història "L'Ale i la bola del món màgica" es pot llegir en una o diverses sessions. Si s'opta per fer-ho en etapes, després de cada capítol es treballaran les preguntes corresponents. Si es llegeix tota la història en una sessió, es treballaran totes les preguntes al final.

Se suggereix que la primera lectura la realitzi el mestre o la mestra. Posteriorment es pot fer una lectura dramatitzada (de la història completa o d'algun capítol en particular) en què els papers del narrador i dels personatges es repartiran entre diversos alumnes.

A continuació, es faran unes quantes preguntes de comprensió lectora.

Preguntes generals

- Quina part us ha agradat més de la història? Per què?
- Quina part us ha agradat menys? Per què?
- Qui són els personatges principals de la història?
- Descriviu la família de l'Ale (membres, on viuen, a què es dediquen, què en sabem, etc.?)
- Descriviu la família de la Keita (membres, on viuen, a què es dediquen, què en sabem, etc.?)
- Quins altres personatges apareixen a la història? Descriviu-los.

Capítol 1

- Per què l'Ale decideix estudiar medicina?
- Què li explica el senyor Benet a l'Ale sobre la seva joventut?
- Per què el senyor Benet no va poder estudiar?
- Heu sentit parlar de persones que, com l'àvia del senyor Benet, curaven les malalties amb plantes?
- Actualment, què fem al nostre país quan ens posem malalts?

Capítol 2

- Quina inscripció té la bola del món de l'Ale?
- Com va descobrir l'Ale que posseïa una bola del món màgica?

Capítol 3

- Per què s'enfada l'Ale amb la bola del món?
- Com es coneixen l'Ale i la Keita?
- Què li interessa saber a la Keita sobre Espanya?
- Per què la Keita surt corrent cap a casa seva?

Capítol 4

- Com és el poble i la casa de la Keita?
- Quin problema té la família de la Keita?
- Per què l'Haidara no pot portar el Mody al metge?
- Què decideixen fer la Keita i l'Ale per salvar el Mody?
- En què s'assemblen el Toumani i l'àvia del senyor Benet?

Capítol 5

- Què sorprèn l'Ale durant el camí?
- En què treballa el Moussa, el pare de la Keita?
- Per què creieu que el Moussa no torna a casa cada dia després de treballar?
- Quin és el misteri del cotó a què es refereix l'Ale?
- Per què el Toumani no pot curar tothom que es posa malalt?

Capítol 6

- En què treballa la família del Toumani?
- Per què els productors de cotó de Mali no guanyen prou diners per la feina que fan?
- Con tornen l'Ale, el Moussa i la Keita a casa?
- Per què s'espanta l'Ale quan arriben a casa de l'Haidara?

Capítol 7

- Com es cura el germanet de la Keita?
- Com se sentia la família quan el petit estava malalt?
- Per què creieu que la Keita regala a l'Ale un floc de cotó?

Orientacions didàctiques

El conte “L'Ale i la bola del món màgica” té com a protagonistes l'Ale i la Keita. L'Ale és un nen de nou anys que viu en un poble d'Espanya no identificat. El senyor Benet, un jubilat amic dels nens i nenes del poble, comparteix amb l'Ale les seves reflexions i records. Amb aquesta conversa, l'Ale descobreix que la pobresa no és, només, una situació molt llunyana que es viu en països d'Àfrica o d'Amèrica. A l'Espanya de la guerra i la postguerra moltes persones van viure en situació de pobresa, i fins i tot en la societat espanyola actual, malgrat els canvis ocorreguts des de llavors, continuen havent-hi persones pobres.²

La història se centra en la peripècia de l'Ale a Mali, on el protagonista coneix alguns aspectes i conseqüències de la pobresa en el context d'un país africà. Quan l'Ale arriba a Mali es fa amic de la Keita, la família de la qual s'enfronta a un problema greu: el fill petit està greument malalt. L'Ale intenta ajudar, aportant solucions que, a causa de la pobresa, tant de la família com del país, són absolutament inviables. L'única sortida que queda és recórrer a la medicina tradicional. Els dos nens emprenen un llarg camí per buscar el curandero de la comunitat. En un moment de la història, la Keita comenta que el curandero no sempre pot curar les persones. Si bé s'intenta rescatar el valor de la medicina tradicional i natural (també utilitzada actualment a la nostra societat), la reflexió del personatge fa referència a les greus deficiències en la cobertura de la salut que es donen als països empobrits. Ambdós factors –el context de pobresa i les mancances en matèria d'accés a la salut– van associats a taxes elevades de mortalitat infantil.

Durant el viatge, els personatges descobreixen a més a més una situació econòmica injusta. Mali és un dels principals productors de cotó del món, però tant els camperols i camperoles que treballen en aquest conreu com el país en el seu conjunt viuen en la pobresa. Un exemple que s'aprecia a través de la narració és que Mali no compta amb xarxes de transport suficients ni amb serveis de salut o educació per a tota la població.

2. A les pròximes activitats es comentarà amb més detall que, malgrat que l'índex de pobresa a Espanya (un país ric) és un fet preocupant, a Mali la pobresa la pateix una gran majoria de la població.

Com s'ha esmentat anteriorment, el principal objectiu de la història és el de despertar l'interès de l'alumnat a través d'una primera aproximació al tema de la pobresa. A mesura que es treballin les activitats del quadern, es reprendran alguns aspectes abordats en la història.

Activitats complementàries

Depenent del temps disponible i de l'interès de l'alumnat, es poden realitzar les següents activitats complementàries:

- Lectura dramatitzada de la narració.
- Dibuixos dels personatges o de situacions de la història.
- Redacció d'un final diferent per a la història (per exemple, a partir del capítol 6).
- Elaboració d'una redacció amb el tema "La bola del món màgica porta l'Ale a..."
- Elaboració de titelles i representació de la història narrada.
- Representació teatral de tota la història o d'un fragment.

1. La història de l'Ale

Objectiu

- Treballar un segon nivell de comprensió lectora mitjançant la identificació d'algunes situacions clau de la narració "L'Ale i la bola del món màgica".

Descripció

Es proposarà als alumnes que observin les imatges i escriguin un paràgraf de descripció de cada una. Un cop realitzada l'activitat, es llegiran i comentaran alguns dels textos escrits.

Orientacions didàctiques

Es pot facilitar la descripció fent les següents preguntes orals al grup classe:

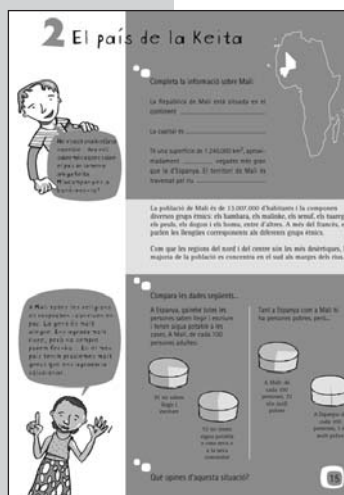
- Quins personatges estan representats en el dibuix? Què estan fent? Què va pensar l'Ale quan va veure la bola del món? Com va aconseguir el senyor Benet la bola del món que va regalar a l'Ale?
- Per què dubtava l'Ale veient la bola del món? Si tinguéssiu una bola del món com la de l'Ale, a quin país us agradaria anar? Per què? Com va ser que l'Ale es va decidir per Mali?
- Per què es va sorprendre l'Ale quan va veure els camps de cotó? Per a què es fa servir el cotó? Creieu que la venda de cotó és un bon negoci? Per què?
- Com va obtenir el Toumani la medecina que va donar al Moussa? Creieu que la medecina a base de plantes és bona? Per què?

En aquesta activitat interessa destacar especialment dos temes:

En les condicions actuals del mercat internacional, la venda de cotó és un bon negoci si el productor viu, per exemple, a Estats Units o Europa i –com expliquen Sangare, Aminata i Moussa a la història– percep ajudes econòmiques del Govern. Els camperols dels països pobres, no solament no reben cap ajuda, sinó que es veuen afectats per la baixada internacional dels preus, perquè els productors subvencionats poden oferir el seu producte més barat (trobareu més informació sobre subvencions a les orientacions didàctiques de l'activitat 6).

Així mateix, si bé la història intenta transmetre una valoració positiva i respectuosa de la medicina natural i/o tradicional, també es vol deixar clar que els “metges i les medicines de la ciutat” són necessaris. Tal com es comentarà a les pròximes activitats, l'accés als serveis de salut és un dret bàsic de les persones.

2. El país de la Keita

Objectius

- Conèixer algunes dades sobre Mali i identificar algunes de les seves problemàtiques vinculades a la pobresa.
- Comparar les dades de Mali amb les dades d'Espanya.

Descripció

Es demana a l'alumnat que completi el primer paràgraf d'informació sobre Mali. Un cop compartits els resultats, en el grup classe es llegiran el paràgraf sobre població i la breu descripció que realitza la Keita del seu país.

Posteriorment es realitzaran les preguntes següents: Quin país és més gran, Mali o Espanya? Quin dels dos té més quantitat de població?

Com és la relació de les persones de Mali que professen diferents religions? Per què creieu que la Keita diu que al seu país hi ha molts problemes?

A continuació es compararan i comentaran les dades sobre analfabetisme, accés a aigua potable i pobresa de Mali i d'Espanya i se'n demanarà l'opinió als alumnes. Se'ls preguntarà: Per què creieu que hi ha aquestes diferències entre ambdós països? Què n'opineu?

Orientacions didàctiques

A més de conèixer informació sobre el país africà, a través d'aquesta activitat, els alumnes realitzaran una primera aproximació al concepte de països rics i països pobres. És important destacar la dada que, encara que a Espanya hi ha pobresa, els nivells no són tan alts com a Mali o a molts altres països empobrits.

Abans de demanar l'opinió a l'alumnat sobre les diferències entre ambdós països, se'ls pot proposar que imaginin com seria la seva vida si no tinguessin aigua a casa o si no sabessin llegir i escriure.

La República de Mali està situada al continent *africà*.

La capital és *Bamako*.

La seva superfície és de 1.240.000 km², aproximadament 2,5 vegades més gran que la d'Espanya.

El territori de Mali està travessat pel riu *Bani*.

Activitat complementària

- Investigació sobre Mali. Es pot dividir la classe en grups i demanar a cada grup que busqui informació sobre un aspecte determinat del país: geografia, població, economia, etc.
- Lectura i comentari del text proposat com a informació complementària. Es preguntarà a la classe: Què creieu que podem aprendre de la gent de Mali?

A Mali regnen el respecte i la convivència...

El 97% de la població és musulmà, l'1% catòlic i el 2% animista. Les tres religions conviuen en un ambient de respecte i tolerància que sorprèn. El president, musulmà, assisteix a les grans celebracions de l'Església catòlica, amb la qual té una relació molt bona. Els missioners són molt estimats i respectats, i evangelitzen amb l'exemple més que amb la paraula. La seva vida és treball, austeritat i dedicació.

Mali és un poble amb molt sentit de l'humor, que respecta totes les creences particulars. Mai no hi ha hagut problemes racials o d'ètnies, i en general són gent molt acollidora i alegre. Les dones musulmanes es brinden a fer el menjar a les dones cristianes perquè aquestes puguin anar a les festes religioses. Es nota que és un país en pau.

La seva població, l'any 2000, era de dotze milions d'habitants, el 50% dels quals té menys de 15 anys. És, per tant, un país molt jove.

Les seves forces armades són iguals a les d'ordre públic: 7.000 homes cada institució.

Avui Mali és una de les poques democràcies en vigor al continent africà. Les institucions democràtiques es consoliden gradualment, i la divisió de poders és cada cop més clara i acceptada, tot i que encara hi ha molt per fer pel que fa a participació honrada. Aquesta consolidació de la democràcia ha atret capitals i suport internacional al país.

Font: A pesar de la pobreza extrema, Mali también sonríe, Belén Bertrand (Reportatges Mans Unides: http://www.manosunidas.org/boletin_electronico/reportatges/reportaje_mali.htm)

3. Ens hem perdut!

Objectius

- Identificar les necessitats bàsiques de les persones i vincular-les al concepte de drets humans.
- Aproximar-se al concepte de pobresa.

Descripció

Un cop l'alumnat hagi triat els elements de la imatge, tal com s'indica en el quadern de treball, es comentaran els resultats en el grup classe. Es poden fer dues llistes a la pissarra, preguntant per què s'ha identificat cada element com a prescindible o imprescindible. En el cas que es donin diferències de percepció, es demanaran arguments per justificar l'opinió. Posteriorment es preguntarà als alumnes què entenen per “necessitat bàsica” i se'ls dema-

narà que completin la llista sol·licitada.

Un cop comentat el quadre de necessitats bàsiques, es llegirà i treballarà en el grup classe el text de la Declaració Universal de Drets Humans. Es pot començar preguntant als alumnes què són els Drets Humans i on es troben establerts. Posteriorment, es compararan els drets recollits en el text de la Declaració amb la llista de necessitats bàsiques

realitzada anteriorment. A continuació, es comentaran les preguntes proposades en el quadern. Al final de l'activitat s'intentarà elaborar col·lectivament el concepte de pobresa.

Orientacions didàctiques:

La finalitat d'aquesta activitat és descobrir la relació que hi ha entre necessitats bàsiques, drets humans i pobresa.

Les necessitats bàsiques són els mínims necessaris que necessitem les persones per viure. Encara que diversos autors han realitzat diferents propostes sobre aquest concepte, l'OIT (Organització Internacional del Treball) des de 1976 va plantejar que les necessitats bàsiques consistien en els mínims necessaris per al consum familiar i personal (aliment, habitatge, etc.), l'accés a serveis essencials (salut, educació, aigua potable, transport), un treball degudament remunerat i un entorn saludable i humà, en el qual les persones puguin participar i es respectin les llibertats.

Com a primera aproximació al concepte de pobresa, podem dir que la pobresa és la situació en què una persona o família no pot cobrir les seves necessitats bàsiques (sanitat, vestit, habitatge, educació, etc.). Es parla de pobresa extrema quan ni tan sols es poden cobrir les necessitats alimentàries. A l'activitat 4 es completarà aquest concepte.

4. I a casa, com ho tenim?

4 I a casa, com ho tenim?

"En els anys que van passar després de la guerra, els pobres van créixer molt més a Espanya... perquè, quan el país estava tan pobre, els pobres van créixer més." *Guillermo Martín*

"La meua mare i jo vam anar a l'Escola perquè la meua mare no podia treballar perquè la meua mare estava a l'Escola." *Guillermo Martín*

"El meu pare és un home que treballa molt i que no pot treballar." *Guillermo Martín*

"La meua mare és una dona que treballa molt i que no pot treballar." *Guillermo Martín*

"La meua mare és una dona que treballa molt i que no pot treballar." *Guillermo Martín*

"La meua mare és una dona que treballa molt i que no pot treballar." *Guillermo Martín*

1. Quin és el testimoni que més t'ha sorprès? Per què?

2. Com es veia a l'època de la guerra i la postguerra?

3. Quines necessitats bàsiques no tenien cobertes?

4. Per què creus que era difícil estudiar?

5. Què passava quan la gent no podia treballar?

6. Quines diferències notes entre aquesta època i la situació actual del nostre país?

Com creus que actualment a Espanya hi ha pobresa? (origen i testimoni anglès):

La Mercedes ja ha aconseguit treball i pis...

"Una dona, Abas, vivia en una barriada de pobres, no tenia treball, els seus fills estaven molt pobres, però tenien un treballador... i els seus fills estaven molt pobres, però tenien un treballador... i els seus fills estaven molt pobres, però tenien un treballador..."

El meu pare és un home que treballa molt i que no pot treballar.

Quin ha estat el més difícil?

Quines necessitats bàsiques no tenien cobertes la família abans que la Mercedes aconseguís treball?

Com creus que se sentien les persones que vivien en la pobresa? Per què?

Objectius

- Conèixer la situació de pobresa que van viure moltes persones a Espanya en l'època de la guerra i de la postguerra.
- Analitzar una situació actual de pobresa al nostre país.
- Analitzar la relació entre pobresa i falta d'oportunitats.

Descripció

Per introduir l'activitat, es comentará que els testimonis dels avis i àvies són reals i pertanyen a un treball escolar realitzat pels alumnes de l'institut d'ensenyament secundari Giner de los Ríos, d'Alcobendas (Madrid).

Es demanarà a l'alumnat que llegeixi individualment i en silenci els testimonis sobre l'època de la guerra i la postguerra presentats en el quadern. Posteriorment, es llegiran en veu alta i es recolliran les impressions dels alumnes preguntant: quins sentiments heu tingut en llegir aquests testimonis? Se'n pot comentar breument el context històric. Després es respondran les preguntes, individualment o en petits grups, i es compartiran les respostes en el grup classe. Abans de passar a l'activitat següent es pot preguntar als alumnes i alumnes quins canvis hi ha hagut en els testimonis des de l'època esmentada fins avui.

Després de llegir el testimoni "Mercedes ja ha aconseguit pis i treball", s'explicarà als alumnes que es tracta d'un cas real. A continuació se'ls preguntarà si coneixen algú que visqui una situació de precarietat semblant a la de la protagonista i es contestaran les preguntes que segueixen.

Així mateix, es pot completar l'activitat comentant quines són les diferències entre els testimonis dels avis i àvies, d'una banda, i el testimoni de Mercedes, de l'altra.

Orientacions didàctiques:

Mitjançant aquesta activitat es pretén reprendre el concepte de pobresa treballat a l'activitat anterior i aprofundir en les dimensions personals. Els testimonis presentats pretenen acostar als alumnes i alumnes dos aspectes de la pobresa al país.

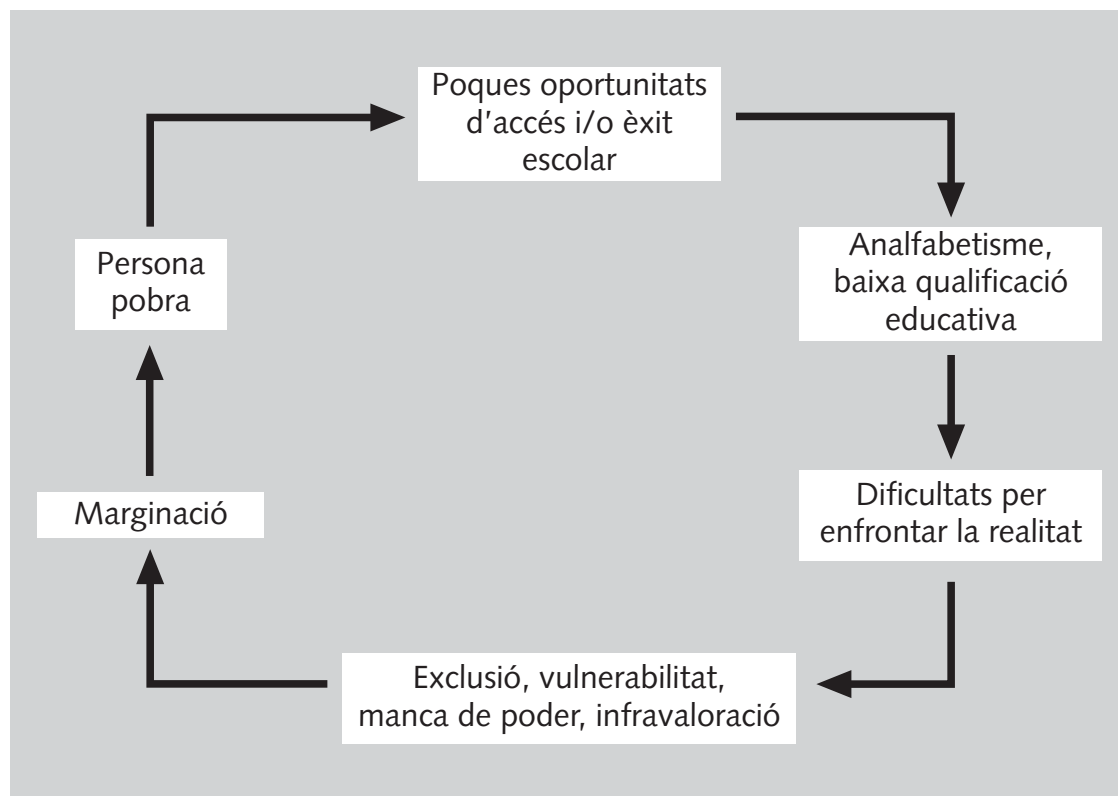
El període de la guerra i la postguerra a Espanya va marcar la vida de milers de persones que, en un context de conflicte armat i violència, no van poder estudiar, accedir a assistència mèdica, tenir un habitatge digne, etc.

Les preguntes plantejades en el quadern permeten als alumnes reflexionar, a més a més, sobre les semblances i diferències entre la situació dels avis i àvies, reflectida en els testimonis, i l'època actual. Encara que ara a Espanya hi ha pobresa, és menys generalitzada i l'Estat presta una major cobertura de les necessitats bàsiques.

Però seria important destacar que la pobresa no consisteix només en la manca dels mínims essencials per a la vida, sinó que genera un cercle d'exclusió i falta d'oportunitats del qual és difícil sortir. Les persones que viuen en situacions de pobresa pateixen baixa autoestima, impotència i marginació; senten que "no compten" en la societat en la qual viuen i que no poden fer res per canviar la seva situació. Les dimensions personals s'han d'abordar sense perdre de vista que la problemàtica té índole estructural. Les causes fonamentals de la pobresa són de caràcter polític i econòmic,³ no personal.

El paper de l'educació i l'accés a fonts de treball dignes són clau per a la transformació d'aquesta realitat.

El cercle de la pobresa:

3. A les pròximes activitats es tractaran alguns d'aquests aspectes.

Font dels testimonis:

- Años de pobreza contados por nuestros abuelos y abuelas. Seminario de Fuentes Orales. IES Giner de los Ríos, Alcobendas (Madrid).
<http://www.cnice.mecd.es/eos/MaterialesEducativos/secundaria/sociales/pobreza/indice.htm>
- Quart món
<http://cuarto.mundo.free.fr/MundoParaTodos/La%20Pobreza%20en%20Espana%20Datos%20Esenciales.ht>

Activitats complementàries

- Es pot entrar a Internet per llegir més testimonis i veure les fotografies del treball “Años de pobreza contados por nuestros abuelos y abuelas” (<http://www.cnice.mecd.es/eos/MaterialesEducativos/secundaria/sociales/pobreza/indice.htm>).
- Es pot realitzar una activitat d'investigació sobre l'època de la guerra i la postguerra, preguntant a la gent gran, buscant material bibliogràfic, informació a Internet, etc. Per facilitar la tasca es pot elaborar a la classe una guia de preguntes.

Proposta de l'activitat:

Ara us toca a vosaltres. El senyor Benet us ha demanat que utilitzeu la bola del món per saber més coses sobre el país en què viviu. Heu de viatjar en el temps! La vostra missió és esbrinar com vivia la gent a Espanya durant l'època de la guerra i la postguerra... De tornada haureu de fer un petit informe amb els resultats de la investigació i compartir-lo amb els vostres companys i companyes. Bona sort!

Informació complementària per al professorat

Pobresa a Espanya

Pobresa relativa	6.762.000 persones	
Pobresa severa	1.739.800 persones	Pobresa greu 1.211.600 persones
		Pobresa extrema 528.200 persones
Total persones pobres	8.502.000 persones	

Font: Informe Foessa. La pobresa a Espanya (www.entornosocial.es)

Pobresa relativa i pobresa extrema

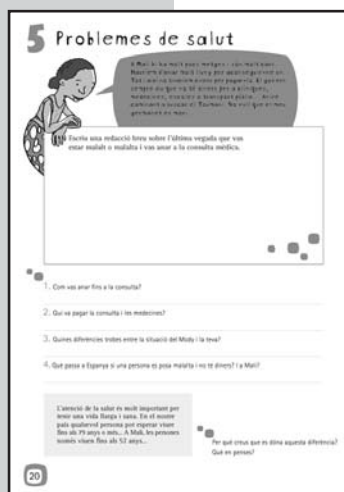
1. Pobresa extrema ingressos per sota del 15% de la Rdn⁴
2. Pobresa greu ingressos entre el 15% i 25% de la Rdn
3. Pobresa moderada ingressos entre el 25% i el 35% de la Rdn
4. Precarietat social ingressos entre el 35% i el 50% de la Rdn

Els nivells 1 i 2 es consideren pobresa severa, i els nivells 3 i 4, pobresa relativa.

Font: Informe Foessa. La pobresa a Espanya (www.entornosocial.es)

4. Rdn: Renda mitjana disponible neta per persona.

5. Problemes de salut

Objectius

- Abordar el tema de la pobresa als països del Sud i la seva vinculació amb la falta de cobertura de les necessitats de salut.

Descripció

Es llegeix en el grup classe el primer text proposat a l'activitat: la informació que proporciona la Keita sobre les dificultats de la seva família per accedir als serveis de salut. Es facilitarà l'anàlisi mitjançant les preguntes següents: Quina creieu que hauria estat la millor solució per al problema de la Keita? Per què a Mali no hi ha atenció de salut per a totes les persones? Quina és l'explicació que en dona la Keita? Què n'opineu?

Posteriorment, es demanarà als alumnes que escriguin la redacció proposada en el quadern. Un cop realitzada aquesta feina, es llegiran i comentaran alguns dels textos elaborats. Les preguntes posteriors facilitaran la reflexió

sobre les diferències entre la situació de Mali i la d'Espanya en matèria de serveis bàsics i de qualitat de vida.

Orientacions didàctiques

Per mitjà d'aquesta activitat es pretén facilitar la reflexió sobre les diferències existents entre Mali i Espanya en matèria de cobertura de necessitats bàsiques, a fi de fer palesa la situació d'injustícia en què viuen milions de persones als països empobrits.

A Mali, una persona que es trobi dins el 72% de la població del país que viu en situació d'extrema pobresa tindrà serioses dificultats per accedir a serveis bàsics de salut i, en molts casos, fins i tot a transport públic per traslladar-se fins a la consulta mèdica. A Espanya, fins i tot les persones que no compten amb ingressos econòmics suficients tenen cobertes les necessitats més elementals de salut.

Com ja s'ha comentat en activitats anteriors, el fet que la població utilitzi medicines alternatives i la saviesa tradicional en matèria de salut no eximeix els governs del compliment de les seves responsabilitats pel que fa a la cobertura de les necessitats bàsiques. Tots els homes i les dones del món haurien de tenir accés als avenços científics i les tecnologies mèdiques que curen i salven vides als països rics.

Les preguntes finals de l'activitat pretenen generar la reflexió sobre com unes millors condicions de vida (entre les quals es troben l'accés a serveis de salut, alimentació adequada, educació, etc.) redunden en una vida llarga i saludable. La quantitat d'anys que pot viure una persona, tenint en compte les condicions de vida al país, l'atenció mèdica, etc., s'anomena *esperança de vida en néixer*.

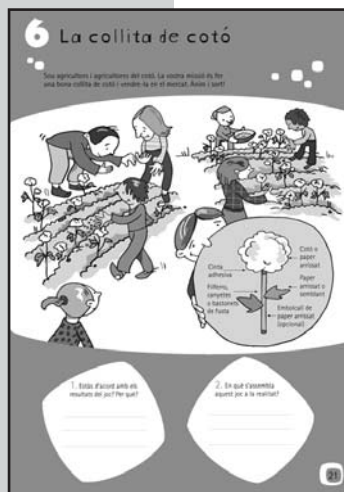
Informació complementària

Altres dades comparatives entre Mali i Espanya:

	Mali	Espanya
Esperança de vida en néixer	52 anys	79 anys
Mortalitat infantil ⁵ (nens menors de 5 anys)	142 per 1.000	5 per 1.000
Metges cada 100.000 persones	5	320

5. Taxa de mortalitat infantil: quantitat de nens i nenes que moren abans de complir l'any per cada 1.000 nascuts vius.

6. La collita de cotó

Objectius

- Descobrir que les relacions comercials internacionals són injustes i constitueixen una de les principals causes de la pobresa dels països i dels camperols i camperoles del Sud.

Descripció

L'activitat consisteix en un joc de simulació. Els alumnes, dividits en tres equips, assumeixen el paper d'agricultors i agricultores, la missió dels quals és conrear la major quantitat de plantes de cotó possible amb l'objectiu final de vendre-les en el mercat.

Encara que aquesta informació no ha d'explicar-se a l'inici del joc perquè es puguin assolir els objectius, l'equip 1 representa els agricultors i agricultores rics dels països del Nord, el 2 els petits dels països del Nord i el 3 els petits productors i productores dels països del Sud. La quantitat de materials que rep cada grup d'agricultors per elaborar les plantes de cotó serà diferent, depenent del paper representat per cadascun dels grups. Només els "agricultors rics" posseiran tots els materials necessaris i, fins i tot, material sobrant. A més a més, hi haurà un equip d'observadors i observadores i un equip de compradors i compradores que tindran papers i tasques assignats.

Desenvolupament del joc:

Pas 1

Es divideix els alumnes en 5 equips:

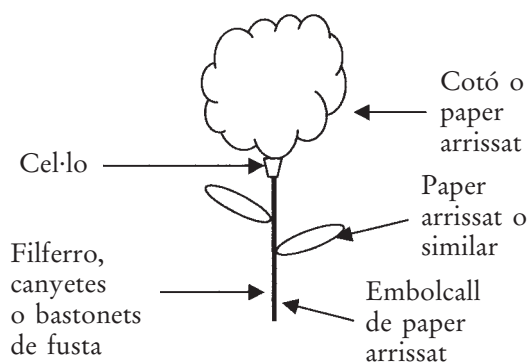
- tres equips d'agricultors i agricultores amb la mateixa quantitat d'integrants (4 o 5)
- un equip de compradors i compradores (de 2 a 4 integrants),
- un equip d'observadors i observadores (de 3 a 6 integrants).

S'explica als alumnes l'objectiu del joc.

"Els equips d'agricultors han d'obtenir el màxim de plantes de cotó per vendre i, d'aquesta manera, aconseguir els majors guanys possibles. Només poden utilitzar el material que se'ls ha proporcionat. Els compradors analitzaran la qualitat de les plantes i compraran les plantes a 10 euros cadascuna. Però, atenció!, només es pagaran al preu estipulat les plantes de bona qualitat (que estiguin ben fetes i siguin de la mida adequada). L'equip d'observadors i observadores controlarà que es respectin les regles del joc i de la compravenda."

Pas 2

Abans d'iniciar el joc, s'explica el procediment per realitzar les plantes de cotó. Se'n farà una en el grup classe que serveixi com a model.

Procediment per construir les plantes de cotó:

Cada planta de cotó consta de tija, fulles i floc del cotó. Per realitzar-les es poden fer servir els següents materials o altres de semblants que el/la docent tingui a l'abast:

- Floc: es construeix amb una bola de cotó o de paper arrissat blanc. El floc es fixa a la tija amb cel·lo transparent o cinta adhesiva de paper.
- Tija: es pot fer amb trossos de filferro de 25 cm, canyes per a refresc o bastonets de fusta per fer pinxos o coses semblants. Si s'utilitza filferro, la tija es pot folrar amb paper arrissat marró o un altre paper semblant (també es pot utilitzar paper de diari).
- Fulles: es retallaran de paper arrissat verd o semblant. Es fixaran a la tija amb cel·lo.

Es calcula que el temps aproximat d'elaboració d'una flor és de 5 minuts (inclòs el folrat de la tija). Si cada grup està format per 5 alumnes, teòricament, en 20 minuts es podrien construir unes 20 o 25 flors per grup. No obstant això, tenint en compte els condicionants imposats als equips, només un dels grups (el que representa els agricultors rics) aconseguirà acostar-se a la producció d'aquesta quantitat de flors.

Pas 3

Es demana als equips que se situïn per treballar i se'ls explica que cadascú tindrà unes consignes per al desplegament del joc (vegeu l'annex 1). Cada equip ha de llegir les seves consignes procurant que la resta dels equips no s'assabenti del seu contingut. A més a més, es pot demanar als grups que busquin un nom per identificar-se. Els observadors seran l'únic equip que tindrà accés a les consignes de tots els altres. Es reparteix el material (com s'especifica a continuació), i s'adverteix que no es pot començar a treballar abans del moment indicat. Quan tots els equips ja tinguin el material, es farà el senyal d'inici i es començarà a comptar el temps. Se suggereix una durada de 15 minuts per a l'etapa de realització de les flors. El mestre o la mestra valorarà si s'ha de prolongar aquest temps segons el desenvolupament del joc.

Distribució de materials per als equips

Equip d'agricultors i agricultores 1	Equip d'agricultors i agricultores 2	Equip 3 d'agricultors i agricultores
Tindrà material per realitzar unes 25 o 30 flors. – 2 rotllos de cel·lo – cotó o paper arrissat blanc més que suficient – 30 o 35 tiges – 2 tisores – paper més que suficient per folrar les tiges i fer els fulls	Tindrà material per realitzar unes 10 flors. – 1 rotllo de cel·lo – Cotó o paper arrissat blanc per a 10 flors – 10 tiges – 1 tisores – paper escàs per a tiges i fulls	Tindrà molt poc material per realitzar entre 3 i 6 flors. – 1 rotllo de cel·lo – cotó o paper arrissat blanc per a 6 flors – 3 tiges – no tindrà tisores – paper insuficient per a les 5 flors

Pas 4

Al final del temps convingut, cada grup, començant pel grup 1 i acabant pel 3, passarà a la pissarra a oferir el seu cotó als compradors/es, presentarà les qualitats del seu producte, demanarà un bon preu, etc. Els compradors/es comptaran les plantes de cotó i oferiran 10 euros per cada planta de cotó de bona qualitat. A més a més, el grup de compradors/es pot decidir, de comú acord, comprar a un preu inferior les plantes inacabades, mal fetes o més petites que les normals.

Les plantes i els euros aconseguits per cada grup s'anotaran a la pissarra.

Variant (optativa)

Depenent del temps disponible i de l'interès del grup, es pot augmentar el nivell de complexitat del joc introduint elements d'informació que permetin aprofundir en la temàtica de les relacions comercials injustes: subsidis a la producció als països rics, indemnitzacions o no indemnitzacions per pèrdues, aranzels a la producció, etc.

El joc es desenvoluparà, com s'ha descrit anteriorment, però afegint la variant següent:

Els equips tindran la possibilitat de guanyar o perdre euros de la següent manera. Durant el temps de realització de les flors, els observadors i observadores passaran dos cops per cada grup per deixar-los triar una fitxa entre quatre (vegeu l'annex 2). Els equips triaran les fitxes a l'atzar sense saber-ne el contingut i les conservaran fins al final del joc.

Després de fer el recompte total i de conèixer els guanys de cada equip, es llegiran les fitxes que els han tocat i es realitzaran els corresponents ajustos de comptes sumant o restant els euros obtinguts.

Pas 5

El mestre o la mestra demanarà a l'equip d'observadors i observadores un informe oral per al grup classe sobre el procés de producció dels tres grups d'agricultors i agricultores. Els observadors i observadores comentaran, sobretot, els següents detalls: la disponibilitat de materials de cadascun dels grups, si han tingut o no problemes per complir la tasca encomanada, si hi ha hagut sol·licituds o donacions de material entre els grups, quines han estat les reaccions, etc.

Posteriorment, es pot demanar als alumnes que expressin els sentiments viscuts durant el joc en complir el paper assignat (entusiasme, competitivitat, frustració, impotència, etc.).

A continuació es proposarà una sèrie de preguntes amb l'objectiu d'analitzar la dinàmica realitzada:

- Què representa cadascun dels equips?
- Quins obstacles o ajudes tenen cadascun dels grups d'agricultors i agricultores per obtenir la seva collita?
- Què representen els materials proporcionats?
- Coneixeu alguna situació real semblant a aquesta?
- Creieu que els agricultors i agricultores dels països rics i els agricultors i agricultores dels països pobres competeixen en el mercat en igualtat de condicions? Per què?
- Què n'opineu, d'aquesta situació?

Si s'ha optat per realitzar la variant optativa proposada més amunt, es llegiran totes les fitxes proposades per a cada grup i, posteriorment, es realitzaran les preguntes següents:

- Quins avantatges tenen els agricultors i agricultores del grup 1 i 2 respecte als del grup 3?
- Per què creieu que alguns governs brinden ajudes als seus agricultors i agricultores i altres no?
- Per què els governs dels països rics obliguen a pagar impostos per la importació de productes?
- Qui surt guanyant i qui surt perdent en les situacions plantejades?
- Què n'opineu, d'això?

Orientacions didàctiques

Seria important que, en la reflexió sobre el joc, es comentessin les idees següents:

El grup 1 representa els grans agricultors i agricultores dels països rics els quals, a més de comptar amb diners, recursos, tecnologia i personal, sovint es beneficien de la política comercial dels seus propis països (principalment països europeus i Estats Units). D'una banda, els subsidis a la producció que atorguen els governs (*dumping*) permeten a aquest sector abaixar els preus i competir en millors condicions. D'altra banda, els governs dels països rics solen protegir la producció nacional obstaculitzant l'entrada de productes d'importació (per mitjà d'impostos i aranzels).

El grup 2 podria representar els productors mitjans d'un país europeu, per exemple, o d'un país americà de renda mitjana. Aquests sectors compten amb nivells acceptables de tecnologies i recursos i no estan tan desprotegits com els agricultors i agricultores del grup 3. No obstant això, fins i tot a Europa, els petits i mitjans productors i productores no solen ser els principals receptors de les ajudes dels governs (vegeu informació complementària).

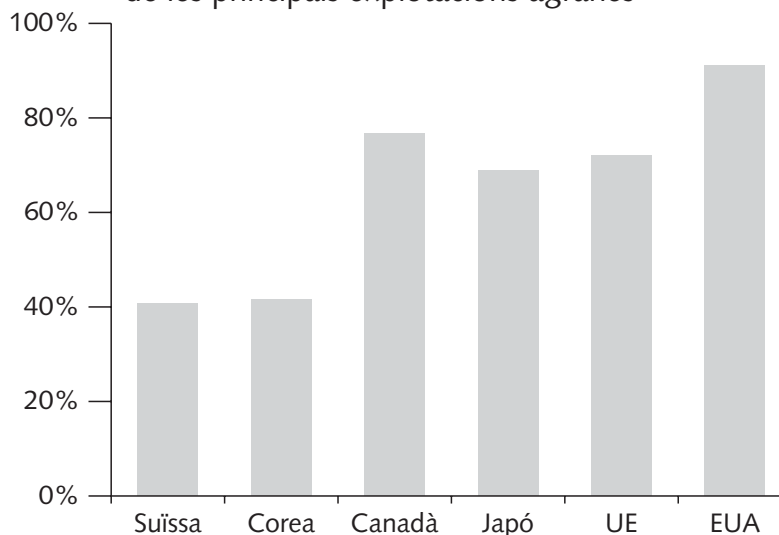
El grup 3 representa clarament els petits productors i productores dels països del Sud. Al contrari que en els casos anteriors, aquests sectors no solen comptar amb prou tecnologia ni recursos. Sovint molts camperols i camperoles recorren a l'endeutament per poder afrontar els costos de producció. A més a més, la cobertura de l'Estat en casos de pèrdua de les collites (per exemple per plagues, sequeres o inundacions) sol ser nul·la. D'altra banda, aquest sector ha estat el més afectat per la caiguda internacional dels preus del cotó, el cafè, el sucre, l'arròs, el blat de moro i altres productes. Al contrari que els governs dels països rics, a més a més, els governs dels països empobrits no tenen la capacitat de protegir la producció nacional de les importacions.

Al final de la reflexió realitzada juntament amb el grup, seria important recordar la relació d'aquesta activitat amb el conte ("L'Ale i la bola del món màgica") i amb les activitats realitzades anteriorment. Sobretot, seria desitjable que els alumnes identifiquessin la problemàtica de les relacions comercials injustes com una de les causes de la pobresa als països del Sud.

Informació complementària

Qui beneficien els subsidis? El gràfic mostra el percentatge de les ajudes que tenen com a destinació el 25% de les principals explotacions agràries. En el cas dels Estats Units, arriba al 90%. Amb aquestes ajudes, per exemple, grans productors que reben cada any 21.000 dòlars en subsidis competeixen amb camperols de països pobres les famílies dels quals han de sobreviure amb uns pocs centenars de dòlars a l'any. (Font: "La crisis enterrada", Estudios Intermón Oxfam, www.IntermonOxfam.org)

Percentatge d'ajudes destinades al 25% de les principals explotacions agràries

7. Anem a les causes

Objectius

- Analitzar algunes de les causes estructurals de la pobresa i reflexionar sobre les alternatives possibles.

Descripció

Abans de demanar als alumnes que resolguin l'activitat proposada individualment, es comentaran col·lectivament els textos i dibuixos. Per motivar l'anàlisi es realitzaran les següents preguntes:

Imatge *Bola del món*: Què representa la bola? Qui representen els personatges de la meitat superior? Què estan fent? Qui representa el personatge de la part inferior? Què fa? Quines diferències trobeu

entre els personatges de la meitat superior i els personatges de la meitat inferior? Què opineu d'aquesta imatge?

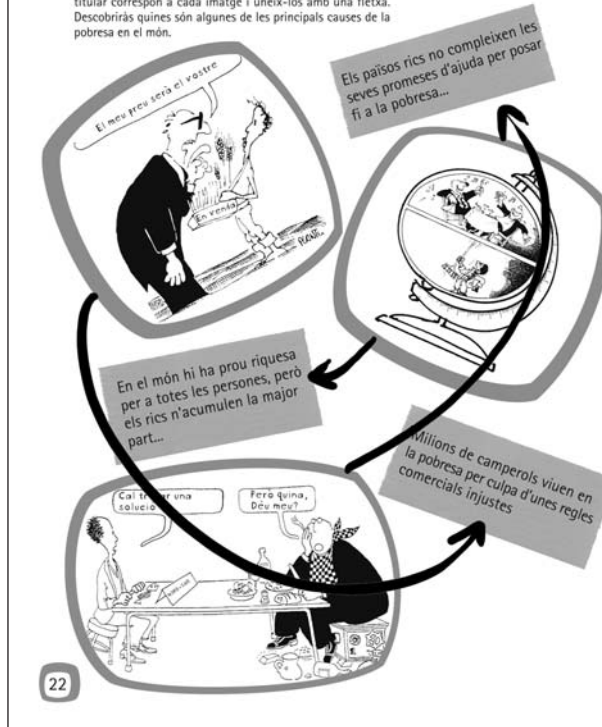
Imatge *Cal trobar una solució*: Descriviu tots els objectes del voltant del personatge de la dreta. A quin país creieu que viu aquest personatge?, quina diferència trobeu entre el personatge de l'esquerra i el personatge de la dreta?, on creieu que viu el personatge de l'esquerra?, de què creieu que estan parlant?, què opineu de l'actitud d'ambdós personatges?

Imatge *El meu preu serà el vostre*: Expliqueu què passa a la imatge. Qui representa el personatge de la dreta?, i el de l'esquerra?, quina diferència veieu entre ambdós?, on creieu que viu cadascun dels personatges?, en què s'assembla aquesta imatge al joc de "La collita de cotó"?

Un cop descoberta la relació entre les imatges i els titulars, es completarà la taula de "causes i solucions" individualment o tots junts. En qualsevol cas, convindria tenir una llista comuna de tots els suggeriments dels alumnes per reprendre-la a l'activitat següent.

7 Anem a les causes

Les següents imatges han perdut els seus titulars. Decideix quin titular correspon a cada imatge i uneix-los amb una fletxa. Descobriràs quines són algunes de les principals causes de la pobresa en el món.

compromisos és massa lent. Algunes de les mesures urgents serien, per exemple, l'eliminació dels subsidis i un augment substancial de l'ajuda per al desenvolupament. A la següent activitat s'abordaran aquests temes amb més detall.

Orientacions didàctiques

Imatge: reproducció dels dibuixos i titulars, units amb una línia.

Mitjançant aquesta activitat es pretén aconseguir que els alumnes reflexionin sobre la problemàtica estructural de la pobresa a partir les següents idees clau.

- Els recursos existents al planeta són suficients perquè totes les persones tinguin unes condicions de vida dignes, però la riquesa està mal repartida.
- El repartiment desigual es va generant, entre altres factors, a partir d'unes relacions injustes entre els països. Aquest és el cas de la situació actual del comerç internacional en què, com en el joc de "La collita del cotó", qui més guanya són els qui més tenen.
- Malgrat que els països rics prometen posar fi a la pobresa, el compliment dels

8. Pobresa zero ja!

Objectius

- Reflexionar sobre les responsabilitats individuals i col·lectives entorn de la problemàtica de la pobresa.
- Participar en accions a favor de l'eradicació de la pobresa.

Descripció

Es llegirà el text proposat en el quadern de treball sobre les demandes de la campanya Pobresa Zero. Es compararan aquests objectius amb la llista de *solucions* proposada pels alumnes: hi ha alguns elements comuns?, quins?, hi ha suggeriments diferents? És important destacar que aquesta campanya està emmarcada en les accions internacionals que pretenen impulsar els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.

Depenent del temps disponible i de l'interès del grup, es pot aprofundir amb els alumnes en la informació bàsica sobre objectius del mil·lenni (vegeu les orientacions didàctiques). Una opció per treballar aquest tema, si es disposa de la infraestructura informàtica necessària, és organitzar una visita a les pàgines web indicades en el quadern, per recollir informació amb l'ajuda d'una guia bàsica de preguntes (què són els objectius del mil·lenni, quins són, etc.).

Per finalitzar les activitats proposades en el quadern, es demanarà als alumnes que escriguin frases que expressin els seus sentiments o opinions respecte a la pobresa al món.

Les frases es compartiran en el grup classe. Com a activitat complementària es poden triar una o diverses frases i elaborar una pancarta, amb paper o roba i pintures de colors, per penjar al pati de l'escola o en algun lloc visible.

Orientacions didàctiques

Algunes dades sobre la pobresa en el món

- 50 milions de persones estan infectats amb el VIH (virus d'immunodeficiència humana) i la gran majoria no rep cap tractament ni atenció.
- 800 milions de persones no tenen accés a aliments suficients.
- 1.100 milions de persones sobreviuen amb menys d'1 dòlar diari.
- 1.200 milions de persones no tenen accés a l'aigua potable.
- 10 milions de nens i nenes moren abans de complir els cinc anys per causes evitables.
- El 70% de les persones pobres del planeta són dones.
- El 10% de la població mundial gaudeix del 70% de les riqueses del Planeta.
- El 75% de les persones pobres són camperols i camperoles.

Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni

L'any 2000, els països reunits en l'Assemblea de les Nacions Unides van aprovar la Declaració del Mil·lenni per posar fi a la pobresa en el món. Mitjançant aquest document es van fixar vuit objectius que s'han d'aconseguir abans de l'any 2015.

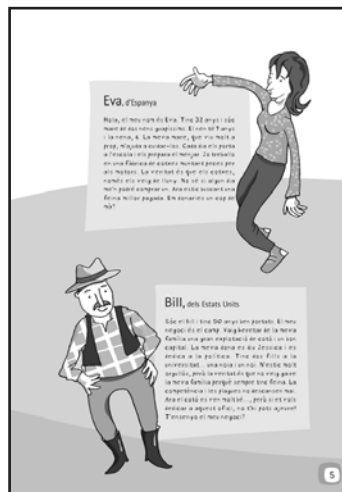
1. Reduir a la meitat la pobresa extrema i la fam.
2. Aconseguir l'ensenyament primari universal.
3. Promoure la igualtat entre els sexes.
4. Reduir en dues tercers parts la mortalitat dels menors de 5 anys.
5. Reduir en tres quartes parts la mortalitat materna.
6. Aturar la propagació del VIH/sida, el paludisme i la tuberculosi.
7. Garantir la sostenibilitat del medi ambient.
8. Fomentar una associació mundial per al desplegament, amb metes per a l'assistència, el comerç i l'alleugeriment de la càrrega del deute.

Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) incorporen la definició de metes concretes i una sèrie d'indicadors que permeten mesurar els avenços o retrocessos en cada una de les propostes.

No obstant això, encara que diversos experts coincideixen a afirmar que els objectius del mil·lenni són perfectament viables, tècnicament i econòmicament, la voluntat dels estats per portar-los a terme és més que insuficient. Aquest fet es va fer evident a la cimera de les Nacions Unides de Nova York, celebrada el setembre de 2005, en la qual els governs "van esquivar l'examen" i van evitar reconèixer que les actuals tendències de compliment requeririen moltíssims més anys que els deu previstos per aconseguir les metes estipulades.

Per això, i per exigir que els Governos compleixin els compromisos establerts, un nombre cada cop més gran de ciutadans i ciutadanes es mobilitza per exigir l'eradicació de la pobresa. (Per a més informació, vegeu l'apartat 6, Documentació i recursos.)

1. Fent amistats...

Objectius

- Motivar l'interès dels alumnes per al posterior tractament dels temes abordats en aquest quadern mitjançant el coneixement dels personatges protagonistes i l'empatia amb ells.
- Realitzar un primer apropament als temes i conceptes que es treballaran posteriorment.

Descripció

Es demanarà a quatre alumnes que llegeixin els textos de presentació dels personatges. Posteriorment es comentaran els textos i es realitzaran algunes preguntes de comprensió lectora.

Per exemple:

- Quin personatge us agrada més?, per què?
- On viu cadascun dels personatges?
- A què es dediquen?
- A quins problemes s'enfronten a les seves respectives feines?
- Quines diferències hi ha entre ells?
- Quin d'ells té menys dificultats econòmiques i qui en té més?, per què?

Després de situar en un mapa del món els països dels quatre personatges, es demanarà als alumnes que escriguin individualment una presentació (per a algú que no els conegui) i que en dibuixin el retrat. La presentació podria contenir les següents dades: nom, edat, lloc de procedència, gustos personals i composició de la família, per exemple. Un cop realitzada l'activitat es poden llegir algunes de les presentacions en veu alta.

Orientacions didàctiques

L'activitat central del quadern de treball dels alumnes consisteix en un joc de tauler (activitats 4 i 5), semblant al joc de l'oca o del parxís, en el qual els jugadors i jugadores representaran algun dels protagonistes presentats. En aquesta primera activitat es pretén un primer apropament als personatges que generi empatia i desperti la curiositat de l'alumnat. A les activitats següents, el grup classe tindrà accés a nous detalls sobre la situació i el context de cadascun d'ells.

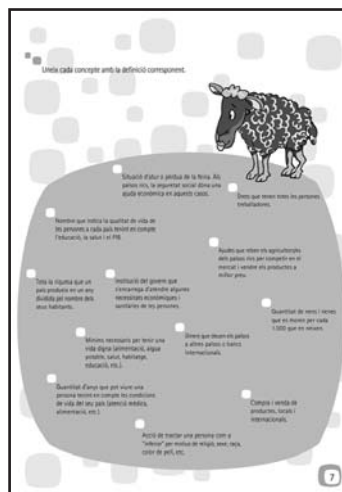
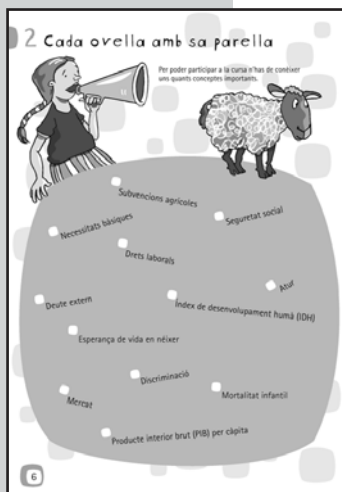
Activitat complementària

Es divideix la classe en quatre grups i es demana a cada grup que busqui informació o notícies sobre els següents temes:

- Població indígena de Chiapas i/o sobre la ciutat de Mèxic DF.
- Burkina Faso i/o el conreu de l'arròs a Àfrica.
- Conflictes laborals en empreses de cotxes a Espanya.
- Estats Units i/o el conreu del cotó en aquest país.

Posteriorment, es compartirà la informació obtinguda en el grup classe.

2. Cada ovella amb sa parella

Objectius

- Familiaritzar-se amb alguns conceptes clau sobre la temàtica abordada que s'utilitzaran a les activitats següents.

Descripció

Es demana a l'alumnat que intenti unir els conceptes amb les definicions corresponents, tal com es proposa en el quadern. A continuació, en el grup classe, es comparteixen els resultats. Es poden demanar exemples sobre cada concepte i exposar-los.

Orientaciones didácticas

- Necessitats bàsiques: mínims necessaris per tenir*

una vida digna (alimentació, aigua potable, salut, habitatge, educació, etc.).

Encara que diversos autors han realitzat diferents propostes sobre aquest concepte, l'OIT (Organització Internacional del Treball) el 1976 va plantejar que les necessitats bàsiques consistien en els mínims necessaris per al consum familiar i personal (aliment, habitatge, etc.), l'accés a serveis essencials (salut, educació, aigua potable, transport), una feina degudament remunerada i un entorn saludable i humà, en el qual les persones puguin participar i es respectin les llibertats.⁶

- Índex de desenvolupament humà (IDH): xifra que indica la qualitat de vida de les persones en cada país tenint en compte l'educació, la salut i el PIB.*

L>IDH és un instrument del PNUD (Programa de Nacions Unides per al Desenvolupament) per mesurar els èxits d'un país en tres dimensions humanes bàsiques: vida llarga i saludable, coneixements i nivell digne de vida. Conté les variables següents: l'esperança de vida en néixer, el reeiximent educacional i el producte interior brut (PIB) per capita. L>IDH proporciona dades significatives respecte a les possibilitats d'accés a les oportunitats que tenen les persones en cada país. Com més elevat és l'índex, millor és la qualitat de vida. L'Informe sobre Desenvolupament Humà 2005 es pot consultar a Internet a: <http://hdr.undp.org/reports/global/2005/espanol/>.

- Esperança de vida en néixer: quantitat d'anys que pot viure una persona tenint en compte les condicions de vida del seu país (atenció mèdica, alimentació, etc.).*

Les importants variacions que es donen en aquest indicador per als països rics i els països empobrits reflecteixen les condicions de vida de les persones i la qualitat de l'atenció sanitària de cada país. En la següent activitat es mostren les dades concretes per als quatre països de referència.

- Seguretat social: institució del Govern que s'encarrega d'atendre algunes necessitats econòmiques i sanitàries de les persones.*

Seguretat social vol dir "protecció social" i és un dret de totes les persones.

En el nostre país, la Seguretat Social –assumida per l'Estat i a la qual contribueixen ocupadors i ocupadores i treballadors i treballadores– s'encarrega de cobrir, per exemple, les despeses de salut o de vetllar per les persones que no treballen per motius justificats (invalidesa, jubilació, etc.). Als països empobrits aquesta cobertura moltes vegades és inexistent o clarament insuficient.

- Mortalitat infantil: quantitat de nens i nenes que es moren per cada 1.000 que en neixen.*

A l'activitat 3 es treballen, entre altres dades, els índexs de mortalitat dels quatre països presos com a referència per a les activitats (Mèxic, Burkina Faso, Estats Units i Espa-

6. Pérez de Armiño, Karlos (dir.): *Diccionario de acción humanitaria y cooperación al desarrollo*, Icaria Editorial, Barcelona, 2000.

nya). La mortalitat infantil constitueix una dada summament significativa perquè evidència la qualitat de vida de les persones en els diferents països. Per abordar aquest tema amb els alumnes es podria fer la pregunta següent: què necessita un nadó per néixer sa? La bona alimentació de la mare, l'atenció mèdica, la seguretat social, l'atenció de l'embaràs, l'entorn saludable, etc., imprescindibles per al desenvolupament del nadó, són condicions assequibles als països rics. Tanmateix, als països empobrits (en els quals els índexs de mortalitat infantil són més elevats) aquestes situacions solen ser privilegi de les classes mitjanes i altes.

Drets laborals: drets que tenen totes les persones treballadores.

Els drets laborals estan reconeguts per la Declaració Universal de Drets Humans. Els articles que recullen aquests drets són els següents:

Article 23

- 1. Tota persona té dret al treball, a la lliure elecció de la seva feina, a condicions equitatives i satisfactòries laborals i a la protecció contra la desocupació.*
- 2. Tota persona té dret, sense cap discriminació, a igual salari per igual treball.*
- 3. Tota persona que treballa té dret a una remuneració equitativa i satisfactòria, que li asseguri, així com també a la seva família, una existència conforme a la dignitat humana i que serà completada, en cas necessari, per qualssevol altres mitjans de protecció social.*
- 4. Tota persona té dret a fundar sindicats i a sindicar-se per a la defensa dels seus interessos.*

Article 24

Tota persona té dret al descans, al gaudi del temps lliure, a una limitació raonable de la durada del treball i a vacances periòdiques pagades.

Respecte a aquest concepte, es pot comentar a més a més amb l'alumnat la següent qüestió: per què el treball és un dret? Les persones necessiten treballar per satisfer les seves necessitats, tant les materials (aliment, habitatge, vestit, etc.) com les vinculades al desenvolupament personal i a la participació en la societat.

- *Atur: situació de desocupació o pèrdua del treball. Als països rics hi ha una ajuda econòmica que dona la seguretat social en aquests casos.*

A Espanya un treballador o treballadora pot sol·licitar a l'Estat una ajuda econòmica, per un temps determinat, quan es queda sense ocupació. A la majoria dels països empobrits, els treballadors i treballadores no compten amb aquest tipus d'ajudes.

- *Discriminació: acció de tractar una persona com a "inferior" per motius de religió, sexe, raça, color de pell, etc.*

Tal com recull també la Declaració Universal de Drets Humans en l'article 1: "tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets i, dotats com estan de raó i consciència, han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres".

Tanmateix, la discriminació de les persones, per motius religiosos, ètnics, de gènere, de color de pell, etc., en major o menor mesura, està present en moltes societats. Pel que fa a la problemàtica de la pobresa, la discriminació sol ser un factor d'incidència directa en les dificultats que tenen les persones discriminades per cobrir les seves necessitats bàsiques. En el joc de tauler proposat a l'activitat 5, mitjançant els personatges de l'Eva i la Maria, s'aborda el tema de la discriminació de gènere i de la discriminació ètnica.

- *Mercat: compra i venda de productes. El mercat pot ser local o internacional.*

Un exemple proper de mercat és la botiga en què comprem les fruites i verdures. Un exemple més abstracte, a què ens referirem en aquest quadern, és el mercat internacional en el qual es compren i venen tot tipus de productes, inclosos els agrícoles com el cotó o l'arròs. Suposadament, en l'actual sistema econòmic, el preu dels productes en el

mercat internacional es determina per la llei de l'oferta i la demanda; però, com veurem a les pròximes activitats, hi ha altres factors (com els subsidis a la producció agrícola o els aranzels d'importació) que estableixen unes regles de joc que, majoritàriament, beneficien els productors i productores dels països rics.

- *Deute extern: diners que deuen els països a altres països o a bancs internacionals.*

El creixement del deute extern, especialment als països del Sud, es va produir a la dècada dels seixanta i setanta, quan els bancs del Nord tenien un excedent de diners procedent dels països exportadors de petroli i van oferir crèdits en bones condicions als països del Sud per finançar-ne el desenvolupament. Molts d'aquests préstecs van anar a parar a governs corruptes o es van destinar a comprar armes venudes pels països del Nord. La crisi va esclatar en els anys vuitanta, quan les quotes de pagament dels països deutors (els interessos i la devolució dels diners) van fer un salt qualitatiu, a causa de l'augment dels interessos i del valor del dòlar. D'altra banda, el pagament del deute extern resulta una càrrega cada cop més feixuga per als països del Sud, que, en les últimes dècades, han patit, a més a més, importants disminucions dels seus ingressos a causa de les lleis injustes del comerç internacional. Per afrontar aquestes obligacions financeres, els països deutors, pressionats per les institucions financeres internacionals, s'han vist obligats a retallar la despesa pública (principalment per mitjà dels plans de reajustament estructural), a sobreexplotar els seus recursos naturals o a postergar les possibilitats de desenvolupament. La conseqüència més greu del deute extern és l'augment de la pobresa entre els sectors més vulnerables de la població dels països deutors. Actualment, diverses organitzacions i moviments socials reclamen que es condoni el deute extern dels països altament endeutats, de *desenvolupament humà mitjà o baix*,⁷ perquè puguin dedicar major quantitat de recursos financers a l'eradicació de la pobresa.

- *Producte interior brut (PIB) per capita: és tota la riquesa que un país produeix en un any dividida pel nombre dels seus habitants.*

Encara que el PIB per capita no qualifica directament la situació de les persones, dóna una idea bastant precisa sobre els recursos que tenen els països per brindar cobertura a les necessitats bàsiques i per a l'eradicació de la pobresa. Aquesta dada és una de les variables que es tenen en compte per calcular l'índex de desenvolupament humà dels països.

- *Subvencions agrícoles: ajudes que reben els agricultors i agricultores dels països rics per competir en el mercat i vendre els productes a millor preu.*

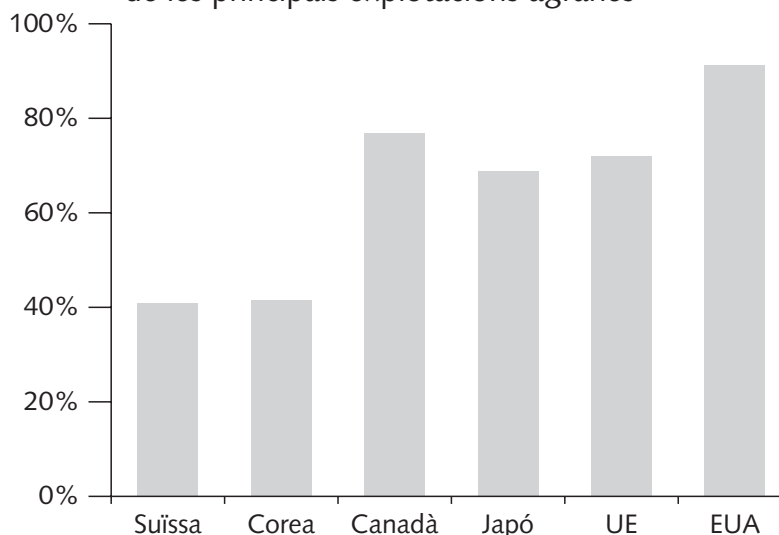
Gràcies a les ajudes que reben, grans empreses agroalimentàries inunden els mercats internacionals amb exportacions a preus per sota del cost de producció. Estats Units, la Unió Europea, Japó, Canadà i altres països rics destinen més de 200.000 milions d'euros anuals a subvencionar els seus agricultors i empreses agràries. És el que es coneix com a dumping, una competència deslleial que enfonsa els preus i porta a la ruïna milions de productors de països en vies de desenvolupament. D'altra banda, els països rics tanquen les seves fronteres a les exportacions dels països empobrits, i així els neguen l'oportunitat de competir i els obliguen a vendre més barat a altres països pobres, procés que enfonsa encara més els preus internacionals. En els 30 països més pobres del món, la venda de primeres matèries (com cafè, cacau, arròs, cotó o sucre) suposa el 70% de la seva riquesa, gairebé sempre concentrada en uns quants productes. Les seves economies estan estretament lligades a l'evolució dels preus de les primeres matèries, que van caient des dels anys setanta, sovint enmig d'una forta inestabilitat. (Font: "La crisi enterrada", Estudios Intermón Oxfam, www.IntermonOxfam.org) (Vegeu, a més a més, la informació complementària.)

7. Segons criteris del PNUD.

Informació complementària

Qui beneficien els subsidis? El gràfic mostra el percentatge de les ajudes que té com a destinació el 25% de les principals explotacions agràries. En el cas d'EUA, arriba al 90%. Amb aquestes ajudes, per exemple, grans productors que reben cada any 21.000 dòlars en subsidis competeixen amb camperols de països pobres les famílies dels quals han de sobreviure amb uns pocs centenars de dòlars a l'any. (Font: "La crisis enterrada", Estudios Intermón Oxfam, www.IntermonOxfam.org)

Percentatge d'ajudes destinades al 25% de les principals explotacions agràries

3. El país d'on vinc

3 El país d'on vine

Aquí tens informació sobre els pobles del BHL, l'Òctava i la Maria. Ombra i compara els dades.

Estatu Units

Populaci6
281.191.000 hab.

Superfície
9.529.561 km²

Monetes:
dòlar, cent, dòlar de 100 (només a l'estat de Connecticut i a Virgínia)

Espanya

Populaci6
45.1 milions (Poblaci6)

Superfície
505.940 km²

Monetes:
cèntim, gèner, cèntim, lèixer

Burkina Faso

Populaci6
12.4 milions (Poblaci6)

Superfície
274.000 km²

Monetes:
1 franc de 100 (només a l'estat de Koudougou i al general)

Mèxic

Populaci6
219.641 milions (Poblaci6)

Superfície
9.114.000 km²

Monetes:
moneda i moneda de 100 (només a l'estat de Quintana Roo, Yucatàn, Quintana Roo, Quintana Roo, Quintana Roo)

Quin és el país més gran?

Quin és el país més poblat en relació amb la superfície?

Ombra els quatre països en funció de la seva mida.

En què país les persones tenen millor qualitat de vida?

[illegible]

Objectius

- Conèixer algunes característiques dels quatre països als quals pertanyen els personatges protagonistes de les activitats.
- Constatar les diferències que hi ha entre aquests països amb relació a la cobertura de les necessitats bàsiques de la població.

Descripció

Es pot iniciar l'activitat realitzant un exercici d'idees prèvies. Per a això s'escriuran els noms dels països a la pissarra, i es faran les preguntes següents: d'aquests quatre països, quin creieu que és el més gran?, en quin viuen més persones?, quins idiomes es parlen en cadascun d'aquests països?, quines són les capitals?, etc. A continuació, s'ana-

Orientacions didàctiques

Per als conceptes d'“índex de desenvolupament humà”, “esperança de vida”, “mortali-

tat infantil”, “producte interior brut per capita”, vegeu, a més a més, les orientacions didàctiques de l’activitat 3. En aquesta activitat és important destacar, com a idees principals, que Estats Units i Espanya⁸ són països rics.

Mèxic es troba entre els països que el PNUD considera països de “desenvolupament humà alt”, igual que Espanya i Estats Units, encara que en els últims llocs. No obstant això, a Mèxic més de la quarta part de la població viu amb menys de 2 dòlars diaris, i gairebé un 10% amb menys d’1 dòlar diari, és a dir, en situació d’extrema pobresa. Burkina Faso apareix entre els últims països en la classificació de l’índex de desenvolupament humà. Ocupa el lloc 175 de 177. Més del 80% de la població és pobre (viu amb menys de 2 dòlars diaris) i gairebé el 45% viu en condicions d’extrema pobresa (amb menys d’1 dòlar diari).

Respostes per a les preguntes del quadern de l’alumne:

1. Quin és el país més gran?

R: Estats Units.

2. Quin és el país més poblat respecte a la superfície que té?

R: Espanya: 84 hab./km² (Mèxic: 55 hab./km², Burkina Faso: 45 hab./km², Estats Units: 32 hab./km²).

3. Ordena els quatre països en funció de la seva riquesa.

R: Tenint en compte el PIB per capita, el més ric és Estats Units, li segueix Espanya, després Mèxic i el més pobre és Burkina Faso.

4. En quin país les persones tenen millor qualitat de vida?, i pitjor?

R: Segons l’IDH, la qualitat de vida és millor als Estats Units, després a Espanya i finalment a Mèxic. Burkina Faso es troba gairebé al final de la cua (ocupa el lloc 175 de 177).

5. A quin país les persones viuen més anys? A quin en viuen menys?

R: A Espanya les persones tenen més possibilitats de viure més temps perquè l’esperança de vida és de 79 anys (tenint en compte la mitjana realitzada entre l’esperança de vida de les dones i l’esperança de vida dels homes). Dels quatre països, Burkina Faso és el país en què les persones tenen menys possibilitats de viure una vida llarga i saludable. L’esperança de vida és de 47 anys.

6. A quin país és més difícil aconseguir aigua neta per beure?

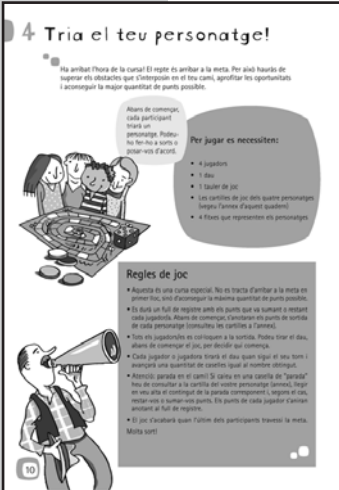
R: A Burkina Faso. Només 51 de cada 100 persones tenen accés a aigua potable per beure.

7. A quin país és més fàcil estudiar? A quin és més difícil?

R: Es pot dir que tant a Espanya com als Estats Units hi ha més facilitats per estudiar (encara que hi ha diferències en ambdós països quant a l’accés a l’ensenyament secundari i universitari). A Mèxic no és tan difícil poder accedir a l’escola primària, però les dificultats augmenten per acabar aquests estudis i continuar amb la secundària i els estudis superiors. En canvi, són molt evidents, amb les dades a la vista, les poques possibilitats d’estudis que hi ha a Burkina Faso per als nens i nenes i joves.

8. Tal com es comentarà en altres activitats, a Espanya i Mèxic hi ha pobresa, però no arriba als nivells dels països empobrits.

4. Tria el teu personatge!

Objectius

- Conèixer les regles del joc i organitzar-se per al joc proposat a l'activitat 5.

Descripció

Per jugar, es formaran grups de quatre persones. Si queda un grup incomplet, els seus integrants poden jugar amb menys personatges (encara que no és l'ideal) o fer algun equip de 5 persones i “compartir” algun personatge.

A continuació, es prepararan les fitxes per jugar (vegeu l'annex 1). Cal tenir en compte que a cada grup han d'estar presents els quatre personatges (és a dir, que no se'n pot repetir cap).

Per preparar les fitxes de joc, el mestre o la mestra fotocopiarà l'annex 1 per a cada equip. Cadascun dels alumnes pot pintar de colors el seu personatge, retallar-lo i muntar-lo sobre la plataforma. Per donar més consistència a les fitxes, es pot enganxar el dibuix i la plataforma en una cartolina abans de retallar les figures. Posteriorment, es llegiran i es comentaran entre tots les regles de joc. Abans de començar a jugar, s'ha de preparar el full de registre i les cartilles (vegeu l'annex 2) per comptabilitzar els punts de cada personatge.

Orientacions didàctiques

Com s'explica a l'apartat 5, igual que en la vida real, les regles de joc són injustes i afavoriran més uns personatges que altres. Se suggereix que els alumnes triïn un personatge, abans de llegir les regles de joc, perquè l'elecció no es vegi mediatitzada. Hi ha més informació sobre el joc a l'activitat 5.

Regles de joc

- Aquesta és una cursa especial. No es tracta d'arribar a la meta en primer lloc, sinó d'arribar-hi amb la màxima quantitat de punts possible.
- Es portarà un full de registre amb els punts que va sumant o restant cada jugador o jugadora. Abans de començar, s'anotaran els punts de sortida (consulteu les cartilles de cada personatge a l'annex 1).
- Tots els jugadors i jugadores es col·loquen a la sortida. Podeu tirar el dau, abans de començar el joc, per decidir qui comença.
- Cada jugador o jugadora tirarà el dau quan sigui el seu torn i avançarà una quantitat de caselles igual als punts obtinguts amb el dau.
- Atenció, aturada al camí! Si caieu en una casella d'"aturada" heu de consultar la cartilla del vostre personatge (annex 1), llegir en veu alta el contingut de l'aturada corresponent i, segons el cas, restar-vos o sumar-vos punts. Els punts de cada jugador s'aniran anotant en el full de registre.
- El joc s'acabarà quan l'últim participant travessi la meta.

Molta sort!

5. La cursa de la teva vida

Objectiu

- Reflexionar sobre les causes de la pobresa i com afecta aquesta situació les persones.

Descripció

Per jugar es necessiten:

- 4 jugadors o jugadores per cada tauler de joc
- el tauler de joc (quadern de l'alumne)
- una fitxa de personatge per a cadascun dels alumnes (vegeu l'annex 1)
- un dau
- full de registre de punts (vegeu l'annex 2)
- cartilles de punts per a cada personatge-jugador (quadern de l'alumne)

Cadascun dels participants assumirà el paper d'un dels quatre personatges, que s'haurà triat prèviament (vegeu l'activitat 4). L'objectiu del joc és arribar a la meta amb la major quantitat de punts possible. Per avançar a les caselles de joc, es tirarà el dau per torns i es mourà la fitxa un nombre de caselles igual a la quantitat de punts obtinguda.

Abans de començar a tirar els daus, s'han d'anotar en el full de registre els punts de sortida de cada personatge, assenyalats a la cartilla corresponent (annex 3).

Els jugadors i jugadores tenen una cartilla, que correspon al seu personatge, en la qual figuren els obstacles i oportunitats que es trobaran pel camí. Amb cada oportunitat es guanyen punts i amb cada obstacle se'n perden. Cada cop que un jugador "caigui" en una "aturada" (una casella identificada amb un format diferent) ha de recórrer a la cartilla i llegir-ne en veu alta el contingut. D'acord amb allò que s'ha estipulat, el jugador haurà de sumar o restar punts, avançar, retrocedir, etc. El joc s'acaba quan tots els participants arriben a la meta.

Un cop tots els grups han acabat de jugar, el mestre o la mestra anuncia quina és la quantitat de punts necessària per obtenir un nivell de vida digne. Es necessiten almenys 3.700 punts. Posteriorment, es procedeix a revisar les posicions dels diferents personatges a la pissarra segons aquest barem.

Depenent del temps de què es disposi, es pot jugar més d'un cop, fent que els participants canviïn de personatge.

Anàlisi del joc

Un cop s'hagin escrit els resultats obtinguts per cada personatge participant a la pissarra, es faran algunes preguntes que permetin als alumnes d'expressar sentiments i impressions generals. Per exemple: quin personatge del joc representaves?, per què has triat aquest personatge?, com has acabat el joc?, com t'has sentit al llarg del joc i després?

Posteriorment, es facilitarà l'anàlisi i la reflexió sobre el significat dels diferents elements del joc.

- Per què creieu que el joc s'anomena "La cursa de la teva vida"?
- Quin ha estat el resultat final del joc?
- A què es deuen aquests resultats?
- Com guanyaven o perdien punts cadascun dels personatges?

Aquesta anàlisi és de gran importància per comprendre les diferències de les situacions dels quatre personatges. Recórrer a les cartilles de cada personatge pot facilitar la tasca. Perquè es vegin millor els resultats es pot fer entre tots un esquema a la pissarra, com el que es presenta a continuació. En aquesta etapa de l'activitat seria important incorporar alguns dels conceptes ja treballats a l'activitat 2: discriminació, seguretat social, atur, mercat, drets laborals, etc.

	María	Oautara	Eva	Bill
Gua- nya punts	• quan aconseguix feina • quan s'organitza per defensar els seus drets laborals • etc.	• quan aconseguix vendre l'arròs • quan els seus fills estudien • etc.	• quan el seu fill i la seva filla estudien i reben una educació de bona qualitat • quan la seguretat social cobreix les despeses mèdiques de la seva família • etc.	• quan utilitza alta tecnologia • quan pot influir en la política per aconseguir beneficis • etc.
Perd punts	• quan la discriminen per ser indígena • quan no respecten els seus drets laborals (el descans, per exemple) • etc.	• quan perd la collita • quan ell o la seva família es posen malalts • etc.	• quan li neguen una feina per no tenir suficient formació • quan els diners no li arriben per cobrir les despeses de la família • etc.	• quan hi ha la possibilitat que li retirin les subvencions • quan una plaga afecta la seva collita (com en altres ocasions: encara que aparentment perd, al final gairebé sempre recupera el que havia perdut) • etc.

A continuació, es poden fer preguntes addicionals. Per exemple: Per què l'empresa on treballava l'Eva va decidir tancar? Com protegeix el Govern dels Estats Units els seus productors de cotó? Com afecten als països del Sud les ajudes que dona Estats Units als seus productors? Quines diferències hi ha entre la situació laboral de la María i de l'Eva? Què fan els quatre personatges per defensar els seus drets?

Posteriorment, s'intentaran extreure conclusions generals del joc: Què creieu que representen els punts que guanyen o perden els personatges? Què opineu de la situació de cadascun d'ells? Per què creieu que les regles de joc són injustes? Creieu que aquesta situació pot tenir alguna cosa a veure amb la realitat?, per què?

Orientacions didàctiques

Les regles de joc són summament injustes. Per començar, s'estableixen condicions de partida desiguals que responen a les condicions de vida de cadascun dels personatges. Un cop iniciat el joc, es fa palès, a més a més, que com més precària és la situació del personatge major és la quantitat d'obstacles que troba al camí; i viceversa, els personatges que tenen un nivell econòmic més alt compten amb més oportunitats que obstacles.

Encara que hi ha cert marge de mobilitat, la majoria de les probabilitats apunten que, al final del joc, el grup classe constatarà que els resultats finals, amb tota probabilitat, seran els següents: l'agricultor d'EUA ha sobrepassat àmpliament els punts necessaris per tenir una vida digna; l'obraera espanyola pot haver-los aconseguit o no, depe-

ment de la sort que hagi tingut; i, segurament, al camperol de Burkina Faso i a l'emigrant indígena de Mèxic els han faltat diversos punts per arribar al mínim.

Encara que els jugadors i jugadores no tenen aquesta informació des del principi, la meta representa un nivell de vida digne (necessitats bàsiques cobertes, oportunitats de desenvolupament, etc.). Així mateix, és important destacar que els punts rebuts per cada personatge no representen diners sinó possibilitats per cobrir les necessitats bàsiques de la família i oportunitats de desenvolupament personal i/o familiar.

Com es posarà de manifest en l'anàlisi realitzada en el grup classe, els personatges més pobres (María i Oautara) tenen moltes menys oportunitats i més obstacles a causa dels diferents condicionants de les situacions en què viuen.

L'Oautara viu en un país pobre, la seguretat social del qual és absolutament insuficient i, a més a més, pateix les conseqüències d'unes regles comercials internacionals clarament injustes. El preu internacional del seu arròs és cada cop més baix per culpa dels subsidis que els països rics donen a la seva producció i del proteccionisme que aquests països exerceixen respecte a la seva producció nacional.

Al seu torn, la María viu en un país menys pobre, però en el qual hi ha greus desequilibris econòmics⁹ que obliguen els sectors més empobrits a la migració interna i externa. La situació dels drets laborals i de la seguretat social és molt precària, sobretot per als més pobres. La doble discriminació que pateix la María a la ciutat, a més a més, com a dona i com a indígena, constitueix un important obstacle que li dificulta aconseguir els mitjans necessaris per sortir de la pobresa.

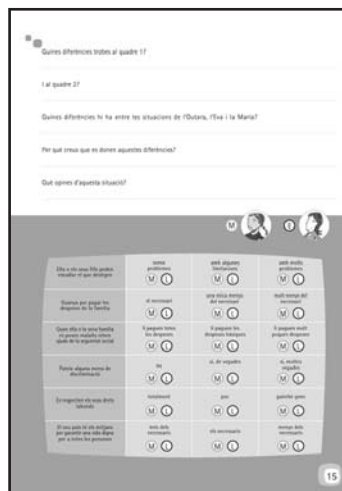
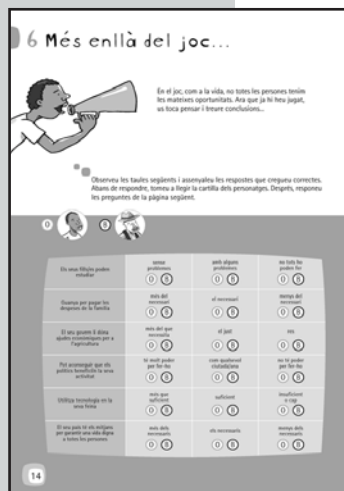
Per la seva banda, l'Eva viu en una situació de pobresa relativa, igual que 6.762.000 persones a Espanya, que viuen amb ingressos inferiors al 50% del la Rdn.¹⁰ Una de les principals diferències entre les situacions de la María i de l'Oautara és que la María viu en un país ric, on el seu fill i la seva filla tenen oportunitats d'accedir a una educació de certa qualitat i la seguretat social cobreix una bona part de les necessitats de la família. No obstant això, igual que la María, l'Eva no escapa de la discriminació per motius de gènere.

El Bill, al contrari, prové d'una família rica, té moltíssimes hectàrees de terra i accés a la tecnologia. Encara que no es pot dir que la situació de la seguretat social als Estats Units sigui òptima, el Bill té recursos de sobra per cobrir les necessitats de la seva família. Com a empresari poderós, gaudeix de la protecció del seu Govern, que li atorga subsidis i protegeix la producció nacional de les importacions. A més a més, el Bill posseeix capacitat d'influència política. Al final de l'anàlisi amb els alumnes, es podria generar en el grup classe la reflexió següent: ¿el fet que en el món existeixin persones com el Bill, que acumulen molt més del que és necessari per viure, té alguna cosa a veure amb la situació de pobresa de moltes altres persones com la María o l'Oautara?

9. Com en el cas de Burkina Faso, Mèxic es veu també afectat per la competència deslleial dels productes agrícoles subsidiaris. En el quadern es posa l'exemple de la família de la María, que pateix les conseqüències de l'entrada de blat de moro a baix preu procedent dels Estats Units.

10. Rdn: Renda mitjana disponible neta per persona.

6. Més enllà del joc...

Objectius

- Aproximar-se al concepte de pobresa analitzant la diferència d'oportunitats que tenen les persones segons la seva situació socioeconòmica.

Descripció

Aquesta activitat, que implica cert nivell de dificultat, es realitzarà més fàcilment si s'ha elaborat prèviament l'esquema d'anàlisi proposat a l'activitat 5.

Es demana als alumnes que, en petits grups, llegeixin la taula de dades proposada en el quadern de treball i assenyalin l'opció que considerin més encertada. Posteriorment, es compartiran les respostes amb el grup classe i es treballaran les se-

güents preguntes en el quadern de treball:

- Quines diferències trobeu al quadre 1?
- I al quadre 2?
- Quines diferències hi ha entre les situacions de l'Oautara, l'Eva i la María?
- Què opineu d'aquesta situació?

Orientacions didàctiques

Aquesta activitat dona continuïtat a l'anàlisi dels resultats del joc, centrant-se especialment en les oportunitats o en la manca d'aquestes que tenen els personatges protagonistes. A continuació, s'ofereixen algunes respostes i comentaris orientatius, encara que és important destacar que alguns dels epígrafs proposats poden tenir més d'una resposta adequada.

QUADRE A

Oportunitats	Bill			Oautara		
1. Els seus fills o filles poden estudiar	sense problemes	amb alguns problemes	no tots poden fer-ho	sense problemes	amb alguns problemes	no tots poden fer-ho
2. Guanya per pagar les despeses de la família	més del necessari	el necessari	menys del necessari	més del necessari	el necessari	menys del necessari
3. El seu Govern li dóna ajudes econòmiques per a l'agricultura	més de les que necessita	les justes	cap	més de les que necessita	les justes	cap
4. Pot aconseguir que els polítics beneficiïn la seva activitat	té molt poder per fer-ho	com qualsevol ciutadà/-ana	no té poder per fer-ho	té molt poder per fer-ho	com qualsevol ciutadà/-ana	no té poder per fer-ho
5. Fa servir tecnologia per a la seva feina	més que suficient	suficient	insuficient o cap	més que suficient	suficient	insuficient o cap
6. El seu país té els mitjans per garantir una vida digna per a totes les persones	més dels necessaris	els necessaris	menys dels necessaris	més dels necessaris	els necessaris	menys dels necessaris

QUADRE B

Oportunitats	Eva			María		
1. Ella o els seus fills o filles poden estudiar el que desitgen	sense problemes	amb algunes limitacions	amb molts problemes	sense problemes	amb algunes limitacions	amb molts problemes
2. Guanya per pagar les despeses de la família	el necessari	una mica menys del necessari	molt menys del necessari	el necessari	una mica menys del necessari	molt menys del necessari
3. Quan ella o els seus familiars es posen malalts reben ajuda de la seguretat social	li paguen totes les despeses	li paguen les despeses bàsiques	li paguen molt poques despeses	li paguen totes les despeses	li paguen les despeses bàsiques	li paguen molt poques despeses
4. Pateix alguna mena de discriminació	no	sí, de vegades	sí, moltes vegades	no	Sí, de vegades	sí, moltes vegades
5. Es respecten els seus drets laborals	totalment	poc	gens	totalment	poc	gens
6. El seu país té els mitjans per garantir una vida digna a totes les persones	més dels necessaris	els necessaris	menys dels necessaris	més dels necessaris	els necessaris	menys dels necessaris

Educació (afirmació 1 dels quadres A i B)

1. En aquesta afirmació és important destacar el cas de la família de l'Oautara, que té grans dificultats perquè els fills i les filles puguin estudiar pel fet que els ingressos no són suficients per cobrir les necessitats bàsiques de la família. En el joc, els pares, igual que moltes altres famílies que viuen en situació de pobresa, opten per donar prioritat als estudis dels fills barons. Aquí seria important facilitar la reflexió de la importància que té per a les persones (homes i dones) l'accés als estudis. Es pot preguntar, per exemple: què li ha passat a l'Eva per no tenir estudis superiors?, per què creieu que la María i els altres personatges aconsegueixen punts extrems quan ells o els seus fills i filles poden estudiar? L'educació dona oportunitats a les persones per desenvolupar-se, aconseguir millors feines, obtenir més ingressos i, en definitiva, per afrontar la vida amb més recursos i sortir de la pobresa (vegeu l'esquema en les orientacions de l'activitat 7).

Necessitats bàsiques (afirmació 2 dels quadres A i B)

Aquí es podria recordar el concepte de necessitats bàsiques vist a l'activitat 2 i preguntar als alumnes per què creuen que alguns dels personatges (el Bill i, en menor mesura, l'Eva) poden cobrir les seves necessitats bàsiques i altres no. Seria important destacar dos factors. D'una banda, el fet que els ingressos de moltes persones, en situacions semblants a les de la María i l'Oautara, són insuficients per a situacions d'injustícia econòmica (els agricultors dels països rics reben ajudes i els dels països pobres no, per exemple) i explotació laboral (no es respecta el dret de les persones a un salari digne). D'altra banda, diversos països no tenen o no destinen els recursos suficients per cobrir les necessitats bàsiques de les persones (per exemple, a través de la seguretat social). Ambdós factors són fonamentals per explicar algunes de les principals causes de la pobresa.

Suport del Govern a l'agricultura (afirmació 3 del quadre A)

En aquesta afirmació és important destacar que el que s'ha de qüestionar no és el suport que puguin donar els governs als agricultors i agricultores dels seus països, sinó el mecanisme dels subsidis. Aquests freqüentment recauen en els agricultors més rics dels

països rics i contribueixen a la pobresa dels petits agricultors dels països del Sud, tal com s'explica a l'activitat 2, en el concepte de “subsidis”.

Salut i seguretat social (*afirmació 3 del quadre B*)

Vincular aquesta afirmació amb el ja comentat a l'apartat de “necessitats bàsiques” i a l'activitat 2 sobre el concepte de “seguretat social”. L'existència d'una seguretat social suficient i adequada és un element decisiu que contribueix a elevar la qualitat de vida de les famílies. Si bé al quadre A no s'esmenta, es pot recordar què passa amb l'Oautara quan es posa malalt (a més de no tenir atenció mèdica, no pot anar a treballar i ningú no cobreix els ingressos que deixa de percebre) o quan el malalt és el seu fill (ningú l'ajuda a pagar les medicines que necessita). Per continuar la reflexió en aquest sentit, es pot preguntar als alumnes què passa quan emmalalteixen: qui paga la consulta, els medicaments, etc.?

Incidència política i organització (*afirmació 4 del quadre A*)

En el joc és evident que el Bill, igual que molts sectors econòmics als països rics, té un gran poder d'influència sobre el Govern, que juga a favor seu. Tanmateix, seria important destacar que els altres personatges del joc també actuen per aconseguir més poder d'incidència a través de l'organització. Tots els personatges “guanyen” punts quan participen en un grup, defensen els seus drets i s'organitzen per fer-se sentir com a ciutadans i ciutadanes.

Discriminació (*afirmació 4 del quadre B*)

Es pot recordar el concepte de “discriminació” treballat a l'activitat 2 i preguntar en quines situacions la Maria i l'Eva han patit discriminació. Es pot comentar també el cas de la filla petita de l'Oautara, que probablement s'ha quedat sense anar a escola pel fet de ser dona. La discriminació no sols atempta contra la dignitat; quan una persona és discriminada per accedir a un treball, cobrar un salari, participar en igualtat de condicions, rebre serveis socials, etc., té menys oportunitats i més possibilitats de viure en una situació de pobresa. Es pot preguntar als alumnes si creuen que en el nostre país hi ha discriminació i demanar-los exemples.

Utilització de tecnologia (*afirmació 5 del quadre A*)

Als països rics, els agricultors i agricultores tenen més accés a tecnologia perquè tenen més capacitat econòmica per invertir-hi i, a més a més, perquè en molts casos reben ajudes dels seus governs. La utilització de tecnologia permet produir més i amb menor esforç, la qual cosa, al seu torn, permet abaixar el cost de la producció.

Drets laborals (*afirmació 5 del quadre B*)

Com a primer pas, es poden revisar els conceptes treballats a l'activitat 2. En alguns països, com en el cas de Mèxic, es dona la circumstància que aquests drets estan recollits en la legislació nacional, però en la pràctica es protegeixen ben poc. Encara que aquest tema no s'aborda directament en aquest quadern, convé recordar que nombroses empreses transnacionals amb seu als països rics solen aprofitar-se d'aquesta situació implantant les seves filials en països en què els governs són més “flexibles” en la protecció dels drets laborals. Com a element positiu es pot ressaltar que, igual que en el joc, el coneixement dels drets i l'organització dels treballadors i treballadores per defensar-los (com en el cas de la Maria i de l'Eva) és una eina fonamental per posar fi a la pobresa.

Mitjans econòmics per garantir una vida digna per a totes les persones (*afirmació 6 dels quadres A i B*)

Per tractar aquest tema es pot demanar als alumnes que tornin a revisar els quadres de l'activitat 3 del quadern, especialment les dades referides al PIB per capita de cada país.

Classificació segons l'índex de desenvolupament humà (IDH)		PIB per capita (en euros)
Estats Units:	10	31.870
Espanya:	21	18.998
Mèxic:	53	7.778
Burkina Faso:	175	996

Font: Informe PNUD 2005

Es pot preguntar als alumnes quina creuen que és la relació que hi ha entre la riquesa d'un país (PIB per capita) i el desenvolupament humà de les persones que hi viuen. Evidentment, se suposa que com més recursos econòmics tinguí un país més capacitat tindrà per cobrir les necessitats bàsiques dels seus habitants; encara que també s'ha de tenir en compte la distribució interna de les despeses de cada país. Molts dels països que compten amb un ampli percentatge de població empobrida es veuen obligats a dedicar un important percentatge dels seus ingressos al servei del deute extern. Diverses organitzacions involucrades en el tema denuncien que el deute extern és injust i impagable i que, en molts casos, ja ha estat tornat amb escreix pels països deutors (pels interessos que s'han pagat, els diners que perden els països del Sud a causa de les injustes relacions comercials existents, etc.). Si els països més pobres no haguessin de pagar el deute, podrien invertir aquests recursos en salut i educació. (Reviseu també la informació ja treballada a l'activitat 2 sobre deute extern.)

Percentatge del PIB de deute que es gasta l'Estat en...	Educació	Salut	Pagament del deute extern
Mèxic	5,3	2,7	6,5
Burkina Faso	2,4	2,0	1,2

Font: Informe PNUD 2005

7. La vida de Nomina Tusu

Objectius

- Conèixer un testimoni real i reflexionar sobre el concepte de pobresa.
- Analitzar el paper de l'educació en la superació de la pobresa.

Descripció

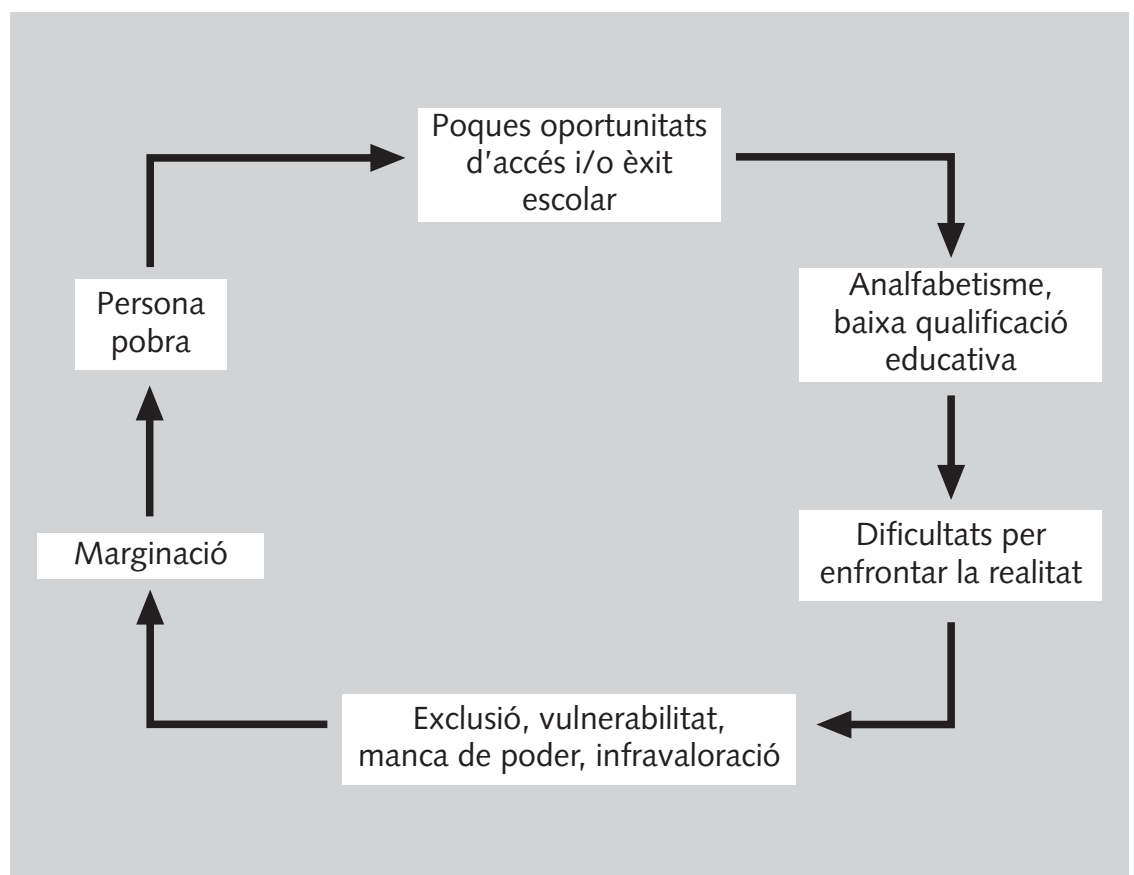
Es dirà a alguns alumnes que llegeixin el testimoni en veu alta. Un cop llegit, se situarà Etiòpia en el mapa del món. Encara que el poblet esmentat segurament no apareixerà en el mapa atès que és molt petit, es pot localitzar la zona on es troba (vall del Rift). A continuació, es contestaran les preguntes proposades en el quadern i es compartiran les respostes en el grup classe, recalcant el paper de l'educació com a recurs per sortir de la pobresa. Posteriorment, es comentarà el concepte de pobresa i les dimensions personals d'aquesta situació.

Orientacions didàctiques

Mitjançant aquesta activitat es pretén que els alumnes coneguin un testimoni real de pobresa i algunes de les conseqüències que aquesta té sobre les persones.

Les sequeres recurrents a Etiòpia durant els últims anys han afectat més de 14 milions de persones. La pèrdua del bestiar i les collites ha suposat a més a més, en la majoria dels casos, la privació de l'única font d'ingressos familiars. Aquesta situació de pobresa s'ha vist agreujada també per la falta de capacitat de l'Estat per oferir cobertura a una de les necessitats més bàsiques: per exemple, l'aigua. Segons Kaleab Getaneh (del Programa d'Aigua d'Intermón Oxfam a Etiòpia), a Etiòpia hi ha aigua però no hi ha diners per fer-la arribar a tots els etiòps. És un cercle viciós: la pobresa del país retarda l'accés a l'aigua potable que, al seu torn, retarda el desenvolupament econòmic.

La situació de pobresa explicada en aquest testimoni té dos aspectes bàsics: per una banda, les dificultats per cobrir les necessitats bàsiques i, per un altra, l'amenaça latent que els fills i filles hagin de deixar els estudis si, al final, la família es veu obligada a emigrar per la falta de recursos. Seria important que es facilités la reflexió dels alumnes sobre aquest tema: la situació de vulnerabilitat que viuen la Nomina i la seva família en el present pot "hipotecar", a més a més, les oportunitats i les possibilitats que podrien tenir en el futur per sortir de la pobresa.

La pregunta que es fa a l'alumnat en el quadern de treball –“Imagina’t que et trobes en la situació de la Nomina: què faries per tirar endavant la teva família?”– té difícil resposta. En tot cas, els recursos que podrien suggerir els alumnes (buscar feina en un altre lloc, demanar diners a familiars o amics, acudir a les ajudes de l'Estat, muntar un petit negoci, etc.) en la seva gran majoria estan fora de l'abast de la Nomina. Una reflexió sobre les diferències entre la situació de la Nomina i una hipotètica situació semblant dels alumnes és vàlida per constatar el valor del recurs de l'educació: haver pogut estudiar augmenta la capacitat de les persones per enfrontar-se a les dificultats. Així mateix, Espanya, a diferència d'Etiòpia, compta amb una major cobertura per part de l'Estat per a l'atenció de les necessitats bàsiques de les persones.

A través d'aquesta activitat, podem aprofundir també en el concepte de pobresa i en les dimensions personals d'aquesta situació.

La pobresa és la situació en què una persona o família no pot cobrir les seves necessitats bàsiques (alimentació, sanitat, vestit, habitatge, educació, etc.). Es parla de pobresa extrema quan ni tan sols es poden cobrir les necessitats alimentàries.

Però és important destacar que la pobresa no consisteix només en la manca dels mínims essencials per a la vida, sinó que genera un cercle d'exclusió i falta d'oportunitats de què és difícil sortir. Les persones que viuen en situacions de pobresa pateixen baixa autoestima, impotència i marginació; senten que “no compten” en la societat en la qual viuen i que no poden fer res per canviar la seva situació. Les dimensions personals s'han d'abordar sense perdre de vista que la problemàtica és d'índole estructural. Les causes fonamentals de la pobresa són de caràcter polític i econòmic,¹¹ no personal.

8. Jo opino

Objectiu

- Posicionar-se i discutir sobre frases fetes, argumentant i escoltant les opinions dels companys i companyes sobre la pobresa i les seves causes.

Descripció

Es demana als alumnes que llegeixin individualment les frases en el quadern i decideixin quina és la seva posició respecte a cadascuna de les afirmacions realitzades.

Abans d'iniciar la dinàmica, en una paret de l'aula o del pati es col·locarà un cartell gran que digui: “Hi estic d'acord”, a la paret contrària un altre amb la llegenda: “Hi estic en desacord” i en un lloc intermedi un tercer que digui: “No n'estic segur/a”. Posteriorment, tot l'alumnat es col·locarà al centre de l'espai reservat per jugar. El mestre o la mestra llegirà les frases lentament i els alumnes se situaran en l'espai segons quina sigui la seva opinió. Per torns, es dona la paraula a un membre de cadascun dels tres grups

de manera intercalada perquè argumentin la seva posició. S'explica als alumnes que tenen l'oportunitat de canviar d'opinió. Seria desitjable que aquells o aquelles que s'han situat en la posició de “No n'estic segur/a” poguessin passar a algun dels altres grups. Un cop s'hagin concedit quatre o cinc torns de paraules, es continua amb una altra frase. Es poden triar les frases que es considerin més pertinents en funció dels continguts abordats a les activitats anteriors o d'aquells que hagin despertat més interès. És important destacar que no sempre hi ha respostes absolutament correctes o incorrectes (la majoria de les frases estan plantejades d'una manera maniquea per provocar polèmica) i que l'important és analitzar els arguments exposats i facilitar la reflexió entorn dels temes abordats.

Orientacions didàctiques

1. En el món, moltes persones són pobres perquè no van a l'escola

Com ja s'ha comentat en activitats anteriors, encara que la pobresa té causes estructurals i és difícil generalitzar, la falta d'accés a l'educació és un factor fonamental que contribueix a mantenir les persones en situació de pobresa (vegeu les orientacions didàctiques de l'activitat 7).

2. A Espanya no hi ha persones pobres.

Al nostre país, 1 de cada 100 persones viu en la pobresa extrema. Aquest percentatge de persones és bastant menor que en la majoria dels països del Sud, però no deixa de ser significatiu. En aquesta dada, cal agregar-hi el milió de persones que viuen en situació de pobresa greu i els més de 6 milions que viuen en situació de pobresa relativa (vegeu

11. A les següents activitats s'abordaran alguns d'aquests aspectes.

el quadre a la informació complementària). Com es comentava en activitats anteriors, la diferència d'una situació de pobresa a Espanya i una situació de pobresa a Mali és que en el nostre país l'Estat té major capacitat per cobrir les necessitats bàsiques de la població.

3. En el nostre país, totes les persones tenen les mateixes oportunitats per aconseguir una vida digna.

Si bé a Espanya l'Estat i la Seguretat Social proveeixen certa cobertura en matèria de serveis bàsics, no totes les persones tenen les mateixes oportunitats. Indubtablement, el fet de néixer en una de les moltes famílies que viuen en situació de pobresa (vegeu el quadre a la informació complementària) pot condicionar les oportunitats que tinguin els seus membres. A més a més, alguns altres factors, com, per exemple, la discriminació per motius de gènere, religió, procedència, la falta de documents de residència o treball, etc., poden convertir-se també en factors limitants per al desenvolupament de les persones.

4. Els governs tenen l'obligació de garantir l'atenció a la salut i l'educació de totes les persones.

L'atenció a la salut i l'educació són drets de totes les persones reconeguts per la Declaració Universal de Drets Humans i, per tant, els governs són responsables de fer que es compleixin. Actualment, molts països empobrits no tenen recursos suficients per garantir aquests drets als seus habitants. Si s'eliminés el deute extern, els seus governs podrien invertir aquests diners en serveis de salut i educació per als col·lectius més desprotegits.

5. Al planeta hi ha recursos suficients perquè totes les persones visquin de manera digna.

Sí, n'hi ha. No obstant això, segons dades de l'Institut Worldwatch,¹² el consumisme en el món es manté a un ritme insostenible. Caldria un planeta tres vegades més gran que la Terra per sadollar la set consumista global, si el model occidental s'estengués a tot el món. Només un 12% de la gent que viu a Amèrica del Nord i Europa occidental és responsable del 60% d'aquest consum, mentre que els que viuen en el sud-est asiàtic o a l'Àfrica subsahariana representen només un 3,2%.

6. Els països rics no ajuden els països menys desenvolupats a sortir de la pobresa.

Encara que aquesta afirmació pot semblar massa contundent, té bona part de raó. A les activitats anteriors, s'ha analitzat com les relacions comercials (mitjançant els subsidis a les exportacions o el proteccionisme dels països rics, etc.) beneficien els països rics i perjudiquen les economies dels països més pobres. Organitzacions de l'ONU, experts i ONG coincideixen en l'opinió que és necessari establir algun mecanisme regulador del mercat de l'oferta i la demanda mundials. Tanmateix, els governs dels països rics es neguen a donar suport a aquestes iniciatives i a perdre part dels seus beneficis. En matèria de deute extern, també s'han portat a terme algunes iniciatives per reduir la suma d'alguns països altament endeutats, però aquestes quantitats encara resulten molt insuficients per tenir un impacte real en l'eradicació de la pobresa.

7. Quan una persona no pot viure dignament al seu lloc d'origen, té el dret de marxar a treballar a un altre lloc

Hi ha tota una polèmica entorn del dret a emigrar sorgida del supòsit "xoc d'interessos" entre els drets de qualsevol persona a tenir unes condicions de vida digna i al lliure trànsit¹³ i les raons al·legades pels Estats per rebutjar o regular la migració (sobirania, identitat cultural, seguretat nacional, etc.). No obstant això, pel que fa a la qüestió de la migració "il·legal o irregular" hi ha algunes qüestions que no admeten discussió: 1) els drets humans de totes les persones (tinguin o no documents de residència) han de ser respectats; 2) "la inacceptabilitat que una persona que hagi estat irregularment en un país durant anys, treballant sovint en condicions de remuneració i seguretat per sota dels

12. Worldwatch Institute: "L'estat del món 2004".

13. Drets reconeguts en la Declaració Universal de Drets Humans.

estàndards locals i contribuint així més que els propis nacionals a la creació de riquesa, no adquireixi amb això dret objectiu a quedar-s'hi i regularitzar-se. [...] Si el dret de migrar no es pogués fonamentar bé teòricament com a dret subjectiu, el dret de romandre després d'haver contribuït a la construcció social pot ser-ho com a dret objectiu".¹⁴

Al marge d'aquesta qüestió, el que es pretén amb aquesta frase és que els alumnes reflexionin sobre la relació que naturalment s'estableix entre pobresa i migració. La migració és una estratègia per combatre la pobresa. Actualment, milers de persones arriben al nostre país a la recerca de treball i oportunitats de desenvolupament, igual que ho van fer els espanyols i espanyoles que van emigrar al nord d'Europa o a Amèrica Llatina en els anys durs de la postguerra.

Informació complementària

Pobresa a Espanya

Pobresa relativa	6.762.000 persones	
Pobresa severa	1.739.800 persones	Pobresa greu 1.211.600 persones
		Pobresa extrema 528.200 persones
Total persones pobres	8.502.000 persones	

Font: Informe Foessa. La pobreza en Espanya (www.entornosocial.es)

Pobresa relativa i pobresa extrema

1. Pobresa extrema ingressos per sota del 15% de l'Rdn¹⁵
2. Pobresa greu ingressos entre el 15% i el 25% de l'Rdn
3. Pobresa moderada ingressos entre el 25% i el 35% de l'Rdn
4. Precarietat social ingressos entre el 35% i el 50% de l'Rdn

Els nivells 1 i 2 es consideren pobresa severa, i els nivells 3 i 4 pobresa relativa.

Font: Informe Foessa. La pobreza en Espanya (www.entornosocial.es)

14. González Fabre, Raúl: "Una posición de partida sobre las migraciones irregulares".

15. Rdn: Renda mitjana disponible neta per persona

9. Anem a les causes

Objectius

- Analitzar algunes de les causes estructurals de la pobresa i reflexionar sobre les alternatives possibles.

Descripció

Abans de demanar als alumnes que resolguin individualment l'activitat proposada, es comentaran col·lectivament els textos i els dibuixos. Per incentivar l'anàlisi es realitzaran les següents preguntes:

Imatge Bola del món: Què representa la bola?, qui representen els personatges de la meitat superior?, què estan fent?, qui representa el personatge de la part inferior?, què fa?, quines diferències trobeu

entre els personatges de la meitat superior i els personatges de la meitat inferior?, què opineu d'aquesta imatge?

Imatge Cal trobar una solució: Descriviu tots els objectes del voltant del personatge de la dreta. En quin país creieu que viu aquest personatge?, quina diferència trobeu entre el personatge de l'esquerra i el personatge de la dreta?, on creieu que viu el personatge de l'esquerra?, de què creieu que estan parlant?, què opineu de l'actitud d'ambdós personatges?

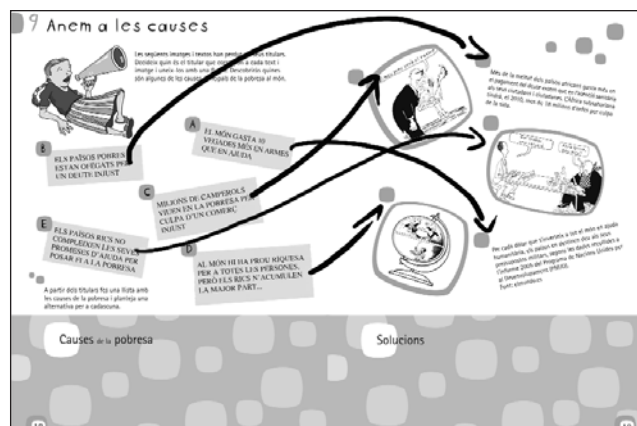
Imatge El meu preu serà el vostre: Expliqueu què passa a la imatge. Qui representa el personatge de la dreta?, i el de l'esquerra?, quina diferència veieu entre ambdós?, on creieu que viu cadascun dels personatges?, en què s'assembla aquesta imatge a la situació de l'Oautara en el joc?

Posteriorment es poden comentar els dos textos suggerits:

Text Per cada dòlar: Què vol dir "ajuda humanitària"?, en què es gasten els diners dels pressupostos militars dels països?, què opineu d'aquesta situació?

Text Més de la meitat: Què és el deute extern dels països?, en què consisteix l'atenció sanitària?, per què la notícia relaciona el pagament del deute amb les persones afectades per la sida?

Un cop descoberta la relació entre les imatges i els titulars, es pot fer una taula de "causes i solucions" individualment o tots junts. En tot cas, seria important tenir una llista comuna de tots els suggeriments dels alumnes per utilitzar-la a l'activitat següent.

Orientacions didàctiques

Imatge: reproducció dels dibuixos, textos i titulars, units amb una línia.

Per mitjà d'aquesta activitat es pretén aconseguir que els alumnes reflexionin sobre la problemàtica estructural de la pobresa a partir de les següents idees clau.

- Els recursos existents al planeta són suficients perquè totes les persones tinguin unes condicions de vida dignes, però la riquesa està mal repartida.
- El repartiment desigual es va generar, entre altres factors, a partir d'unes relacions injustes entre els països. Aquest és el cas de la situació actual del comerç internacional en el qual, com en el joc de "La cursa de la teva vida", qui més guanya és qui més té.
- Malgrat que els països rics prometen posar fi a la pobresa, el compliment dels compromisos és massa lent. Algunes de les mesures urgents serien, per exemple, l'eliminació dels subsidis i un augment substancial de l'ajuda per al desenvolupament. Quant a l'ajuda, és bastant eloqüent la dada de la proporció de la despesa dels països rics en ajuda humanitària (per a víctimes de catàstrofes naturals o conflictes armats) respecte als propis pressupostos militars (despeses en armes, exèrcits, investigació militar, etc.).
- Com s'ha esmentat en activitats anteriors, el deute extern dels països empobrits, en aquest cas els països africans, els impedeix que puguin invertir més en l'atenció de les necessitats bàsiques de les seves poblacions, com la salut i l'educació. El cas de les persones afectades per la sida és un dels exemples d'aquesta situació d'injustícia. Es calcula que hi ha 50 milions de persones infectades amb el VIH en el món i que la gran majoria no rep cap tractament ni atenció.¹⁶

16. Dades de la campanya Pobresa Zero (www.pobrezacero.com).

10. Pobresa zero ja!

Objectius

- Reflexionar sobre les responsabilitats individuals i col·lectives entorn de la problemàtica de la pobresa.
- Participar en accions a favor de l'eradicació de la pobresa.

Descripció

Es llegirà el text proposat en el quadern de treball sobre les demandes de la campanya Pobresa Zero. Es compararan aquests objectius amb la llista de *solucions* proposada pels alumnes: hi ha alguns elements comuns?, quins?, hi ha suggeriments diferents? És important destacar que aquesta campanya està emmarcada en les accions internacionals que pretenen impulsar els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni.

Depenent del temps disponible i de l'interès del grup, es pot aprofundir amb els alumnes en la informació bàsica sobre els objectius del mil·lenni (vegeu les orientacions didàctiques). Una opció per treballar aquest tema, si es disposa de la infraestructura informàtica necessària, és la d'organitzar una visita a les pàgines web indicades en el quadern, per recollir informació amb l'ajuda d'una guia bàsica de preguntes (què són els ODM, etc.).

Per finalitzar les activitats proposades en el quadern, es demanarà a l'alumnat que escrigui frases que expressin els seus sentiments o opinions respecte a la pobresa en el món. Les frases es compartiran en el grup classe. Com a activitat complementària es poden triar una o diverses de les frases i elaborar una pancarta, amb paper o roba i pintures de colors, per penjar al pati de l'escola o en algun lloc visible.

Orientacions didàctiques

Algunes dades sobre la pobresa en el món:

- 50 milions de persones estan infectats amb el VIH (virus d'immunodeficiència humana) i la gran majoria no rep cap tractament ni atenció.
- 800 milions de persones no tenen accés a aliments suficients.
- 1.100 milions de persones sobreviuen amb menys d'1 dòlar diari.
- 1.200 milions de persones no tenen accés a l'aigua potable.
- 10 milions de nens i nenes moren abans de complir els cinc anys per causes evitables.
- El 70% de les persones pobres del planeta són dones.
- El 10% de la població mundial gaudeix del 70% de les riqueses del Planeta.
- El 75% de les persones pobres són camperols i camperoles.

Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni

L'any 2000, els països reunits en l'Assemblea de les Nacions Unides van aprovar la Declaració del Mil·lenni per reduir la pobresa en el món. Mitjançant aquest document es van fixar vuit objectius, a què s'ha d'arribar abans de l'any 2015.

Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni pretenen:

1. Reduir a la meitat la pobresa extrema i la fam.
2. Aconseguir l'ensenyament primari universal.
3. Promoure la igualtat entre els sexes.
4. Reduir en dues tercers parts la mortalitat dels menors de 5 anys.

5. Reduir en tres quartes parts la mortalitat materna.
6. Aturar la propagació del VIH/sida, el paludisme i la tuberculosi.
7. Garantir la sostenibilitat del medi ambient.
8. Fomentar una associació mundial per al desplegament, amb metes per a l'assistència, el comerç i l'alleugeriment de la càrrega del deute.

Els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni (ODM) incorporen la definició de metes concretes i una sèrie d'indicadors que permeten mesurar els avenços o retrocessos en cada una de les propostes.

No obstant això, encara que diversos experts coincideixen a afirmar que els Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni són perfectament viables, tènicament i econòmicament, la voluntat dels Estats per portar-los a terme és més que insuficient. Aquest fet es va fer palès a la cimera de les Nacions Unides de Nova York, celebrada el setembre de 2005, en la qual els governs “van esquivar l'examen” i van evitar reconèixer que les actuals tendències de compliment requeririen moltíssims més anys que els deu previstos per a aconseguir les metes estipulades. Per això, i per exigir que els governs compleixin els compromisos establerts, un nombre cada cop més gran de ciutadans i ciutadanes es mobilitzen per exigir l'eradicació de la pobresa. (Per a més informació, vegeu l'apartat 6, Documentació i recursos.)

ANNEX 1: Consignes per als equips

EQUIP 1 D'AGRICULTORS I AGRICULTORES

Sou un grup d'agricultors i agricultores poderosos. Viviu en un país ric i teniu tot el suport del vostre Govern. El vostre principal objectiu és guanyar la més gran quantitat de diners possible. Per a això haureu de treballar ràpidament i guanyar la competència. Si algun altre grup d'agricultors i agricultores ve a demanar-vos algun material, no l'hi donareu perquè això implicaria que ells podrien ser competidors en el mercat i, per tant, quedar-se amb part dels vostres guanys.

EQUIP 2 D'AGRICULTORS I AGRICULTORES

Sou un grup d'agricultors i agricultores d'ingressos mitjans. Encara que viviu en un país que no és pobre, us costa molt obtenir una bona collita. Hi ha anys que us va bé i altres que no tant. De vegades rebeu algun suport econòmic del Govern, però aquests són més aviat escassos. Així que us heu d'espavilar. És possible que algun altre grup us demani algun material. Heu de pensar molt bé si l'hi doneu o no. Els vostres recursos estan molt ajustats. I a més a més, si els altres equips compten amb els recursos necessaris, seran possibles competidors en el mercat. Per poder guanyar-vos la vida, heu d'aconseguir els majors guanys possibles.

EQUIP 3 D'AGRICULTORS I AGRICULTORES

Sou petits agricultors i agricultores d'un país pobre. Us costa molt aconseguir una bona collita. A més a més, no teniu suports econòmics del vostre Govern ni d'altres entitats. La collita depèn de l'esforç i dels vostres propis recursos. Si és necessari podeu sol·licitar (de bones maneres) a algun dels altres grups d'agricultors i agricultores algun recurs extra que us faci falta.

OBSERVADORS I OBSERVADORES

La vostra missió és fer un informe de la situació al final del joc. Heu d'observar, en silenci i sense intervenir, què passa en cadascun dels grups d'agricultors i agricultores: com s'organitzen, com treballen, quins problemes té cada equip, com els resolen, etc. Un cop els equips hagin realitzat la venda de la seva producció, donareu el vostre informe d'observació.

COMPRADORS I COMPRADORES

La vostra tasca més important serà la de comprar, al final del joc, la producció dels tres equips. Mentre els equips treballen podeu observar, en silenci i sense intervenir, la qualitat del treball que realitza cadascun dels grups. Quan sigui l'hora de comprar actuareu com a grup. Pagareu per cada planta de bona qualitat 10 euros. Si algun equip us ofereix plantes de mala qualitat (mal fetes, inacabades o més petites), vosaltres decidireu, com a grup de compradors, si les compreu i quant en voleu pagar. Recordeu que com menys pagueu per les plantes de mala qualitat, més plantes podreu comprar.

ANNEX 2: Fitxes de l'equip 1 d'agricultors i agricultores

Fitxes de l'equip 1 d'agricultors i agricultores

Equip 1

1. El vostre Govern us ha donat una subvenció econòmica per a la producció.

Abaixeu el preu del cotó a 9 euros per planta per competir millor i obteniu 200 euros extres de guanys.

Equip 1

3. El vostre Govern obliga a pagar impostos per la importació de cotó en el vostre país. Ara podreu vendre millor el vostre cotó en el mercat interior. Aconseguiu 2 euros extres per a la meitat de les plantes de la vostra collita.

Equip 1

2. Us heu comprat un tractor d'alta tecnologia que us permetrà augmentar la producció del cotó. Obteniu 100 plantes extres.

Equip 1

4. Heu perdut la meitat de les plantes a causa de les inundacions. Per aquest motiu el Govern us ha concedit una ajuda equivalent a 12 euros per cada planta perduda.

Fitxes de l'equip 2 d'agricultors i agricultores

Equip 2

1. Heu perdut la meitat de les plantes a causa de les inundacions. Per aquest motiu el Govern us ha concedit una ajuda equivalent a 8 euros per cada planta perduda.

Equip 2

3. El preu internacional del cotó ha baixat per culpa de les subvencions que reben els agricultors rics. Us donen 1 euro menys per cada planta.

Equip 2

2. El vostre Govern us ha donat una subvenció econòmica per al cotó. Obteniu 50 euros extres.

Equip 2

4. El Govern us ha donat una ajuda per comprar un tractor nou. Gràcies a la nova maquinària obteniu 20 plantes extres.

Fitxes del grup 3 d'agricultors i agricultores

Equip 3

1. Entre fertilitzants, llavors i la resta de despeses la collita us ha costat 6 euros per cada planta. Com que no teníeu els diners anticipats us heu hagut d'endeutar. Heu de pagar el deute als vostres creditors.

Equip 3

3. Els països rics han imposat forts impostos a la importació del vostre cotó. Per vendre la vostra collita, heu de pagar un 25% del valor total d'aquesta.

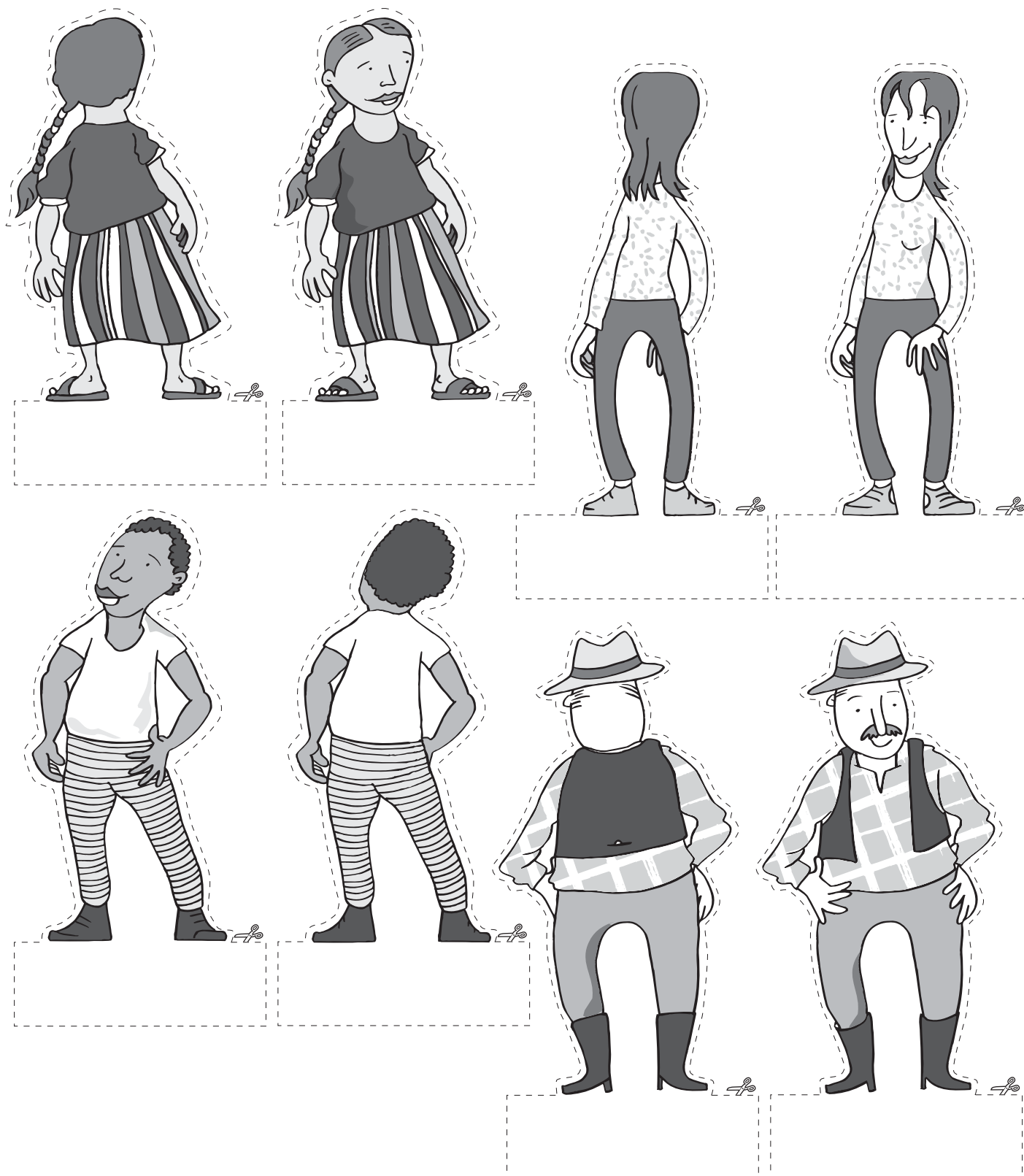
Equip 3

2. Una plaga ha atacat la vostra collita i heu perdut la meitat de les plantes.

Equip 3

4. El preu internacional del cotó ha baixat perquè els agricultors rics tenen subvencions econòmiques. Us donen 1 euro menys per cada planta de cotó.

ANNEX 1: Fitxes per als jugadors i jugadores

ANNEX 2: Full de registre

	María	Oautara	Eva	Bill
Punts de partida				
Punts guanyats				
Punts perduts				
Total de punts (en arribar a la meta)				